ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

№ 87(5269)
Субота,
4 жніўня
2001 года

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

Кошт
у розніцу —
80 руб.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Ці патрэбна дыягностыка душы?

Імклівае распаўсюджанне займела ў апошнія гады прафесія "Практычны псіхолаг у адукацыі". Арганізацыя і станаўленне псіхалагічнай службы ПТНУ і ССНУ з'яўляецца ў наш час усвядомленай неабходнасцю. Таму яна паступова ўваходзіць у структуру вучэбна-выхаваўчага працэсу прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў Беларусі.

У другой палове 90-х гадоў у Рэспубліцы Беларусь павялічылася колькасць вышэйшых навучальных устаноў па падрыхтоўцы і перападрыхтоўцы практычных псіхолагаў. Аднак, заўважу, нягледзячы на шырокую сетку ВНУ па навучанні псіхалагічных кадраў, на якое трацяцца вялізныя дзяржаўныя сродкі, установы адукацыі ўсё яшчэ не ўкамплектаваны псіхолагамі ў поўнай меры. Так, у Гомельскай вобласці на 39 прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў прыходзіцца толькі 12 педагогаў-псіхолагаў. Такім чынам, узнікае шэраг пытанняў: куды "знікаюць" кадры пасля атрымання дыплома аб псіхалагічнай адукацыі; чаму, уладкаваўшыся на працу практычным псіхолагам, некаторыя работнікі доўга не затрымліваюцца на гэтай пасадзе; чаму псіхолагі не ідуць працаваць у сферу прафесійна-тэхнічнай адукацыі?

Паспрабую прапанаваць адказы на асобныя з пытанняў. Па-першае, заработная плата педагога-псіхолага — вельмі нізкая. Па-другое, узнікаюць складанасці па абсталяванні рабочага месца ў адпаведнасці з загадам № 496 ад 13.02.1998 г. "Аб зацвярджэнні Палажэння аб кабінеце псіхалагічнай службы ўстаноў адукацыі". Не заўсёды кіраўнікі ўстаноў адукацыі могуць знайсці сродкі для матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння падобнага кабінета, набыцця спецыяльнай літаратуры. У шэрагу навучальных устаноў педагогі-псіхолагі вымушаны набываць за свае грошы і дарагую літаратуру, і неабходныя сродкі для эфектыўнай арганізацыі сваёй дзейнасці. Па-трэцяе, рызыкну сцвярджаць, што выпускнікі-псіхолагі ВНУ, ведаючы сістэму ПТА толькі па чутках, апасаюцца кантынгенту "пэтэвэшнікаў", сензітыўнага падлеткавага ўзросту з яго дэвіяцыямі і асацыяльнымі паводзінамі, падлеткаў групы рызыкі.

Гэтую праблему, відавочна, можна вырашыць шляхам увядзення ў тэматычнае планаванне гадзін па спецыфіцы арганізацыі псіхалагічнай службы ў розных тыпах адукацыйных устаноў і іх асноўнай дзейнасці, а таксама правядзеннем дыферэнцыяванай псіхалагічнай практыкі з абавязковым яе праходжаннем у дзіцячым садзе, агульнаадукацыйнай школе, прафесійна-тэхнічнай навучальнай установе.

Магчыма, мае сэнс стварыць базу даных па працаўладкаванні выпускнікоў-псіхолагаў для таго, каб можна было прасачыць іх далейшы шлях: працаўладкаванне, адпаведнасць працоўнага месца псіхолага нарматыўным дакументам, аналіз дзейнасці псіхалагічнай службы кожнай канкрэтнай навучальнай установы.

Дзейнасць педагога-псіхолага ў прафесійнай навучальнай установе — шматгранная. Яна звязана з вызначэннем мэт адзінага педагагічнага працэсу, прынцыпаў яго праектавання, рэалізацыяй зместу, аптымальнасцю выбару метадаў, сродкаў і арганізацыйных форм навучання і выхавання. Асноўная ўвага пры гэтым павінна быць накіравана на стварэнне неабходных умоў для псіхафізіялагічнага і сацыяльна-псіхалагічнага развіцця асобы ў шчыльнай узаемасувязі з прафесійным станаўленнем навучэнца.

Асноўная мэта псіхалагічнай службы ў прафесійнай школе — псіхолага-педагагічнае суправаджэнне асобы навучэнца ў працэсе прафесійнай адукацыі, псіхалагічнае забеспячэнне педагагічнага працэсу, фарміраванне псіхалагічнай гатоўнасці да асобаснага самавызначэння, якое, да таго ж, уключае і сацыяльнае, і прафесійнае вырашэнне.

Многія кіраўнікі лічаць, што псіхолаг можа ім дапамагчы ў выяўленні прычын непаспяховасці і недысцыплінаванасці асобных навучэнцаў, у складанні праграмы работы з цяжкімі падлеткамі, у вызначэнні ўзроўню падрыхтаванасці да вучобы. Яны хацелі б атрымаць дапамогу ў выбары сродкаў і метадаў работы з дзецьмі з праблемных сем'яў, у пераадоленні канфліктных сітуацый, у наладжванні ўзаемадзеяння паміж вучылішчам і сям'ёй.

Бацькоў часта непакоіць несфарміраваная матывацыя навучання, дэфармацыя матывацыйна-патрэбнаснай сферы, фарміраванне негатыўных асобасных асаблівасцей, яны чакаюць дапамогі ад псіхолага ў наладжванні ўзаемаразумення паміж падлеткам і членамі сям'і.

Выхаванцы чакаюць ад псіхолага адказаў на пытанне пра тое, як авалодаць пэўнымі вучэбнымі навыкамі, як пераадолець складанасці ва ўзаемінах з аднагодкамі, ва ўзаемаадносінах з педагогамі і бацькамі, як развіваць тыя або іншыя якасці.

У сістэме адукацыі ў цэлым склалася разуменне дзейнасці педагога-псіхолага, прыкладаюцца намаганні па ўдасканаленні навукова-метадычнага, тэхнічнага і арганізацыйнага забеспячэння яго працы. Аднак у працэсе работы ўзнікае шэраг цяжкасцей. Так, напрыклад, многіх педагогаў-псіхолагаў хвалюе пытанне: як праводзіць трэнінгі, калі з 8.00 і да 16.00 дзеці вучацца, пасля чаго ў іх усіх — пазаўрочная занятасць? З адаптацыйным перыядам падлеткаў таксама ёсць праблемы, таму што не ўсе вучні камунікабельныя, не ўсе лёгка ўжываюцца ў новы калектыў аднагодкаў. Лічу цалкам дапушчальным і магчымым у першыя тыдні навучання праводзіць адаптацыйныя трэнінгі, што дазволіць дзецям больш хутка наладзіць міжасобасныя адносіны.

Назіранні паказваюць, што ў дзейнасці педагогаў-псіхолагаў пераважаюць псіхадыягнастычны кірунак, індывідуальныя гутаркі і псіхалагічныя гульні. Не ў дастатковай меры нашы спецыялісты валодаюць методыкай псіхалагічнай асветы навучэнцаў, педагогаў, бацькоў. Рэдкія іх выступленні на радыё і ў друку. Мала ўвагі ўдзяляецца выкарыстанню ў сваёй працы прафесіяграм, кваліфікацыйных характарыстык, адсутнічае прагназаванне вынікаў арганізацыйна-педагагічных рашэнняў. Слаба праводзіцца ў вучылішчах і эксперыментальная работа па псіхалагічных даследаваннях.

Даволі складана ўявіць сабе, што вырашыць задачы, якія стаяць перад псіхалагічнай службай навучальнай установы, — пад сілу аднаму, нават самаму кампетэнтнаму, спецыялісту. Таму актыўнымі ўдзельнікамі працэсу псіхалагічнага суправаджэння павінны стаць інжынерна-педагагічныя работнікі, кіраўнікі навучальнай установы і іншыя суб'екты педагагічнага працэсу. Эфектыўнасць іх узаемадзеяння будзе залежаць ад таго, наколькі дакладна сфармуляваны іх задачы ў рэчышчы агульнай мэты, абавязку і права ў адносінах да навучэнцаў, вызначаны прынцыпы ўзаемадзеяння. Кожны з суб'ектаў павінен выразна ўяўляць сферу сваёй дзейнасці, і адносіны паміж імі павінны ладзіцца не на ўзаемаперасячэнні, а на ўзаемадапаўняльнасці пазіцый і супрацоўніцтве.

На жаль, яшчэ не ўсе інжынерна-педагагічныя работнікі выказваюць імкненне супрацоўнічаць з псіхалагічнай службай, і педагогам-псіхолагам бывае вельмі цяжка пераадолець неразуменне з іх боку. Таму адным са шляхоў вырашэння гэтай праблемы служыць стварэнне паэтапнай праграмы для псіхолагаў-пачаткоўцаў з мэтай арганізацыі супрацоўніцтва з інжынерна-педагагічнымі работнікамі, якая, напрыклад, у нашай вобласці знаходзіцца ў стадыі распрацоўкі. Такая праграма дасць магчымасць праявіць асобасныя якасці педагога-псіхолага, укараніць веды псіхолага-педагагічнай навукі ў практыку работы, наладзіць узаемадзеянне з педкалектывам, азнаёміць калег з метадамі і прыёмамі самарэалізацыі, выхаду з крызісных сітуацый і інш.

З мэтай удасканалення вучэбна-выхаваўчага працэсу лічу неабходным, каб педагогі-псіхолагі займаліся выкладчыцкай дзейнасцю па прадметах псіхалагічнай накіраванасці ("Асновы псіхалогіі", "Сацыяльная псіхалогія", "Этыка і псіхалогія дзелавых стасункаў" і інш.), што, у сваю чаргу, дазволіць псіхолагу выявіць шэраг індывідуальных рыс у падлеткаў, своечасова дапамагчы і падтрымаць, а навучэнцам — азнаёміцца з асновамі псіхалагічных навук, убачыць рэзервы ўласнай асобы.

Выказваю спадзяванне, што псіхалагічныя навацыі ў навучальных установах нашай краіны, у тым ліку і Гомельскай вобласці, будуць развівацца, падтрымлівацца адпаведнымі органамі кіравання, таму што навучанне і выхаванне — немагчымыя без псіхалагічных ведаў.

Маргарыта ДРАГУНОВА,
метадыст Гомельскага абласнога вучэбна-метадычнага цэнтра прафесійнай адукацыі.

Летні расклад

"Атлант" збірае сяброў

Сёлета на Капыльшчыне ў летніках з кругласутачным і дзённым знаходжаннем пройдуць аздараўленне каля дзвюх тысяч дзяцей (трэцяя частка школьнікаў раёна).

Акрамя таго, дзесяць беларускіх хлопчыкаў і дзяўчынак разам са сваімі равеснікамі з г.Чэхава Маскоўскай вобласці (Капыль звязваюць з гэтым горадам цесныя братэрскія сувязі) адпачылі ў г.Сочы. 27 чалавек нядаўна вярнуліся з чэхаўскага летніка "Казка". Столькі ж дзяцей з суседняй краіны вось ужо трэці год запар падмацоўвалі здароўе ў нашым летніку "Лясная казка", што традыцыйна размяшчаецца на базе Ляснoўскай сярэдняй школы.

80 чалавек, сярод якіх дзеці-інваліды і дзеці з хранічнымі захворваннямі (некаторыя нават са сваімі матулямі), - набіраліся моцы ў летніку пры Бабаўнянскай участковай бальніцы.

Пры школах дзейнічалі шэсць летнікаў працы і адпачынку, працягваюць шчыраваць школьныя лясніцтвы, вытворчыя брыгады і звенні, экалагічныя атрады.

У месцы, дзе зліваюцца дзве ракі — Морач і Мажа, раскінулася вёска Семежава. У будынку былой школы гэтага буйнога паселішча ўжо больш за дзесяць гадоў працуе летнік "Атлант". У маі гэтага года ён перададзены на баланс раённага аддзела адукацыі. Пяць мільёнаў рублёў затрачана было сёлета, каб паднавіць у будынку дах, зрабіць касметычны рамонт, набыць неабходныя рэчы і інш.

І вось днямі ў "Атланце" закончылася чарговая летнікавая змена. На працягу трох тыдняў тут адпачылі 90 дзяцей. Трэць з іх прыязджаюць сюды не першы раз. Не былі яны расчараваным і сёлета. Хлопчыкі і дзяўчынкі бралі ўдзел у разнастайных мерапрыемствах, сярод якіх — "Міс "Атлант", "Дзень Нептуна", "Добры маладзец", ушанаванне імяніннікаў. А яшчэ яны шмат купаліся, праводзілі конкурсы на лепшы малюнак пра лета, лепшы букет, удзельнічалі ў гульнях, дыскатэках, таварыскіх сустрэчах па футболе з капыльскім летнікам "Алімпіец", займаліся іншымі цікавымі справамі. Надоўга запомніцца дзецям і аўтобусная экскурсійная паездка па маршруце "Навагрудак — возера Свіцязь — Мірскі замак — Нясвіж".

З трэцяга жніўня "Атлант" прымае чарговую змену. Сюды прыедуць больш за 80 дзяцей-сірот з Грозаўскай школы-інтэрната.

Мікалай ЛОСІК,
начальнік аздараўленчага летніка "Атлант".

НА ЗДЫМКУ: "Мы з "Атланта""!

Фота Івана ІГНАТЧЫКА.

Уступныя экзамены

Парушэнняў не выяўлена

У ходзе ажыццяўлення кантролю за работай прыёмнай камісіі і правядзеннем уступных экзаменаў у Беларускім дзяржаўным універсітэце парушэнняў нарматыўна-прававых актаў, якія вызначаюць правілы і парадак прыёму ў гэтую навучальную ўстанову, выяўлена не было.

Такая высновa вынікае са справаздачы дзяржаўнай камісіі па кантролі за ўступнымі экзаменамі ў БДУ.

У 2001 годзе прыём у Белдзяржуніверсітэт праводзіўся на 17 факультэтаў і ў Міжнародны гуманітарны інстытут па 49 спецыяльнасцях. Упершыню ўведзены спецыяльнасці: "Лячэбна-прафілактычная справа", "Лінгвакраіназнаўства", "Дакументавядзенне і дакументацыйнае забеспячэнне кіравання", "Кітайская мова і літаратура".

Пры плане прыёму ў 1850 чалавек было пададзена 6387 заяў. Найбольшы конкурс склаўся на спецыяльнасці "Сучасная англійская мова і літаратура" — больш як 10 чалавек на месца; тых, хто пажадаў вывучаць кітайскую мову і літаратуру, было каля 6,5 на месца. Трэба адзначыць высокі конкурс на ўсе спецыяльнасці, звязаныя з вывучэннем замежных моў і літаратуры (практычна ўсюды — больш як 5 чалавек на месца).

Устойлівай папулярнасцю ў абітурыентаў карыстаецца эканамічная тэорыя — амаль шэсць з паловай чалавека на адну вакансію; эканоміка — 5,41; сусветная эканоміка і міжнародныя эканамічныя адносіны — 5,11 прэтэндэнта на адно месца.

Цікава, што конкурс на спецыяльнасці "Беларуская мова і літаратура" склаў 3,39 чалавека на месца, а на спецыяльнасць "Руская мова і літаратура" — 2,7 чалавека на месца.

Перспектыўная спецыяльнасць "Інфармацыя і камунікацыі" выклікала цікавасць у шэсць разоў большую, чым запланаваная колькасць абітурыентаў. А прахадны бал сярод гарадскіх выпускнікоў школ тут склаў 26 з 30 магчымых, сярод сельскіх — адпаведна 23 з 30.

Сярэдні бал атэстата залічаных на першы курс студэнтаў склаў 4,77. На некаторых спецыяльнасцях — "Хімічная экалогія", "Лячэбна-прафілактычная справа", "Фармацыя", "Хімія лекавых злучэнняў" — больш як 4,9.

Трэба адзначыць, што сёлета ўпершыню веды абітурыентаў ацэньваліся па дзесяцібальнай шкале. Наколькі эксперымент удаўся, пакажа час. Але дзяржаўная камісія, якая назірала за ходам уступных экзаменаў, адзначыла, што падобнае наваўвядзенне "дазволіла больш аб'ектыўна ацаніць веды абітурыентаў і ў пэўнай ступені знізіць эмацыянальна-псіхалагічную нагрузку пасля выстаўлення адзнакі".

У ходзе прыёмных экзаменаў высветлілася, што многія абітурыенты маюць дастаткова слабыя веды па геаграфіі. Аналіз тэставых заданняў па рускай і беларускай мовах сведчыць пра тое, што ў цэлым узровень лінгвістычнай і маўленчай кампетэнцыі выпускнікоў школ з'яўляецца добрым.

Дзяржаўная камісія адзначае добрую падрыхтоўку па хіміі не толькі выпускнікоў ліцэя БДУ, спецыялізаваных школ і гімназій, але і вучняў сельскіх школ. Але ў той жа час прапануе пашырыць практыку прадастаўлення трох дадатковых балаў сельскім выпускнікам не толькі бягучага, але і папярэдніх гадоў, калі яны пражываюць у родных мясцінах. Гэта звязана з тым, што працягвае назірацца тэндэнцыя да павелічэння разрыву ва ўзроўні ведаў паміж гарадскімі і сельскімі выпускнікамі. Асабліва гэта прыкметна на прыкладзе экзаменаў па матэматыцы.

Нягледзячы на льготы сяльчанам назіраецца таксама тэндэнцыя да змяншэння працэнта сярод абітурыентаў БДУ сельскіх выпускнікоў і да павелічэння гарадскіх.

За час правядзення ўступных экзаменаў у БДУ ў прыёмную камісію было пададзена 47 апеляцый. У 13 выпадках рашэннем апеляцыйнай камісіі экзаменацыйныя адзнакі абітурыентаў былі зменены ў бок іх павелічэння. Больш за ўсё такіх выпадкаў аказалася пасля пісьмовага экзамену па матэматыцы — 7.

Весткі з Брэста

Каралева шахмат

Святлане Грэчка з Брэста споўнілася толькі 14 гадоў. А яна ўжо добра вядомая ў шахматным свеце. Нядаўна вучаніца з Брэста была запрошана на 50-гадовы юбілей экс-чэмпіёна свету Анатоля Карпава. Тут, у Маскве, яна з радасцю даведалася пра тое, што будзе атрымліваць спецыяльную стыпендыю, якую заснаваў славуты гросмайстар для адораных юных шахматыстаў.

Удачы і поспехаў табе, юная брэстчанка, на шахматным алімпе!

Карону атрымала "Непаседа"

Нядаўна ўзорны дзіцячы танцавальны калектыў "Непаседа" з вёскі Расна Камянецкага раёна пабываў у Латвіі. Кіруе калектывам выключны знаўца харэаграфічнай справы Ларыса Нічыпарук. У міжнародным фестывалі-конкурсе "Міні-міс Латвіі" калектыў "Непаседа" заваяваў пераходную карону коштам у 2,5 тысячы долараў. Цёпла сустрэлі калектыў і ў Юрмале, дзе танцоры выступілі з канцэртам перад дзецьмі-чарнобыльцамі, якія адпачываюць у санаторыі "Беларусь".

Ажыццявіць гэтую паездку дапамаглі бацькі юных артыстаў і калгас "Савецкая Беларусь", (дырэктар Уладзімір Бядуля), які выдзеліў 1000 долараў.

Яшчэ доўга будуць успамінаць дзяўчынкі і хлопчыкі з Камянеччыны цёплыя сустрэчы і ласкавае Балтыйскае мора.

Анатоль ХАРЛАМАЎ.

Ёсць такая ўстанова

Калодзежская акадэмія

Калодзежская базавая школа — адна з найбольш вядомых навучальных устаноў на Чэрвеньшчыне. Яе дырэктар Віктар Кузьмін заявіў пра сабе і як таленавіты педагог, і як добры адміністратар-гаспадарнік.

У тым, што Віктар Сямёнавіч мае менеджэрскую струнку, мяне пераканаў намеснік загадчыка аддзела адукацыі Чэрвеньскага райвыканкама Анатоль Манжынскі.

Ён звярнуў маю ўвагу на тое, што школа мае поўны набор неабходных гаспадарчых пабудоў — капітальныя сховішчы для паліва, агароднiны, павець для металалому, нават невялічкую канюшню, узведзеную па праекце гаспадарлівага дырэктара.

А які тут зямельны ўчастак! З яго школьная сталоўка поўнасцю забяспечваецца садавінай, агародніной, бульбай. Удосталь дароў з агарода, каб нарыхтаваць варэнне, розныя марынады ды засолкі, а з лекавых траў насушыць духмянага чаю. І гэта ўсё — справа рук вучняў, іх бацькоў, настаўнікаў ды нешматлікага тэхперсаналу. У арганізацыі школьнага харчавання неацэнную дапамогу аказвае таксама эксперыментальная база "Натальеўск".

У аддзеле адукацыі Чэрвеньскага райвыканкама іншы раз гэтую школу называюць "Калодзежскай акадэміяй". Гучна? А чаму б і не? Справа ў тым, што тут не знойдзеш нават невялічкага кавалка зямлі, каб ён не быў задзейнічаны пад дослед. Гэта Смілавіцкі сельгастэхнікум "прыклаў руку", прыцягнуўшы да эксперыменту і школьнікаў.

Ці не паказальнае такое супрацоўніцтва?

Зразумела, што ў такой навучальнай установе павінна быць і належная вучэбная матэрыяльна-тэхнічная база. Так і аказалася: камп'ютэрны клас, відэасалон, музычна-забаўляльны цэнтр. У распараджэнні маладых педагогаў — інтэрнат.

Калодзежскую базавую школу называюць і мясцовым адукацыйным гарадком — яна вядомая і сваім навучальна-выхаваўчым працэсам таксама. Настаўнікі плённа працуюць над праблемай асобасна арыентаванага падыходу да навучання і выхавання падлеткаў. Адсюль — ухіл на дыферэнцыявана-індывідуальны змест і формы навучання. За кошт школьнага кампанента праводзяцца заняткі па інтарэсах, факультатывы, працуюць курсы па выбары, гурткі. З новага навучальнага года матэматыка ў 8-м класе будзе вывучацца на павышаным узроўні, а ў 5-х класах пачнуць выкарыстоўвацца новыя педагагічныя тэхналогіі.

У Калодзежскай базавай школе займаюцца 16 вучняў-перасяленцаў. Тут створаны спрыяльныя ўмовы для іх адаптацыі і паўнацэннага развіцця, а ў канікулярны час дзеці адпачываюць і аздараўляюцца ў лепшых санаторыях і летніках як у Беларусі, так і за яе межамі.

Па слядах бацькі, дырэктара Калодзежскай школы Віктара Сямёнавіча Кузьміна, пайшла і яго дачка — Русдана. Маладая настаўніца выкладае ў пачатковых класах школы, завочна займаецца ў БДПУ імя М.Танка. А значыць, прафесійная дарога Віктара Сямёнавіча, педагога, таленавітага кіраўніка і адміністратара, працягваецца належным чынам.

Мікалай ГРУДЗІНСКІ,
метадыст Мінскага абласнога ІПК.

Абітурыент–2001

Экзамен на канкурэнтаздольнасць

Яшчэ пануе густая цеплыня, але ж лёгкі павеў верасня — ужо адчувальны. Ён пакуль пяшчотна кранае паветра, нібы прыберагае свае сілы на восень. Млявы ад сонечнай шчодрасці жнівень усё ж пачынае ладзіць масток у новую пару года. А яшчэ — у новае самастойнае жыццё, якое абрала сёлета наша моладзь.

З першымі жнівеньскімі днямі пачаліся ўступныя іспыты ва ўстановах прафтэхадукацыі. У новым статусе сустракае сваіх абітурыентаў Мінскі прафесійна-тэхнічны каледж паліграфіі. Адзіная ў рэспубліцы па сваёй галіне ўстанова — адметная сваім высокім конкурсам абітурыентаў. На такія прафесіі, як друкар, пераплётчык, прадавец, заяў паступае ў два разы болей, чым патрабуецца.

— Падобная сітуацыя складваецца і ў гэтым жніўні, — расказвае намеснік дырэктара каледжа Ганна Верацiла. — Але набор, на жаль, мае свае межы. Збіраемся камплектаваць з першакурснікаў шэсць груп па 30 чалавек. Гэта азначае, што па кожнай з трох прафесій будуць набірацца дзве групы.

— Вельмі прыемна, — дадае Ганна Уладзіміраўна, — што ўзровень базавых ведаў абітурыентаў даволі высокі. Думаецца, шмат хто пераадолее экзаменацыйны бар'ер з поспехам.

Адметна, што на працягу мінулага навучальнага года ва ўстанове праводзілася планамерная прафарыентацыйная работа. Ужо з кастрычніка школы горада наведвалі майстры вытворчага навучання, выкладчыкі, якія сустракаліся з вучнямі, настаўнікамі, бацькамі і знаёмілі іх з паліграфічнай справай. А кожны тыдзень на працягу вясновых месяцаў вучылішча прымала гасцей са школ і НВК на Дні адкрытых дзвярэй. З гэтай нагоды навучэнцамі ВПВ былі надрукаваны візітоўкі, буклеты і іншая наглядная інфармацыя. Наведвальнікі азнаёміліся з навучальна-вытворчай базай, якая складаецца з добра абсталяваных майстэрняў, сучасных кабінетаў. У каледжы працуе цэлы комплекс разнастайных гурткоў, секцый і аб'яднанняў. Кожны падлетак можа праявіць свае здольнасці ў тэхнічнай творчасці, у мастацкай самадзейнасці альбо на спартыўнай арэне.

Установа неаднаразова выходзіла пераможцай у шматлікіх спартыўных спаборніцтвах і прафесійных конкурсах. Яна з'яўляецца лаўрэатам фестываляў мастацкай самадзейнасці. Набірае тэмп у сваім развіцці праграма "Адораная асоба". У адпаведнасці з ёю была шырока прадстаўлена работа прадметных гурткоў і факультатываў. Праводзіліся вучылішчная алімпіяда па агульнаадукацыйных прадметах і конкурс эрудытаў. Пераможцы сталі ўдзельнікамі гарадскіх алімпіяд па фізіцы і матэматыцы.

Шырокую папулярнасць набыла кансультацыйная служба даверу, у склад якой уваходзяць псіхолаг, сацыяльны педагог, іншыя спецыялісты. Знайшлі падтрымку сярод навучэнцаў і педагогаў выхаваўчыя праграмы "Сыны Айчыны", "Сям'я".

Паліграфічная тэхніка набываецца ў асноўным ва ўстанове за кошт пазабюджэтных сродкаў, атрыманых ад продажу друкаванай прадукцыі. Асобнае абсталяванне прадастаўляюць прадпрыемствы паліграфіі, якія шчыльна супрацоўнічаюць з каледжам у пытаннях вытворчай практыкі і працаўладкавання.

Укараненне ў навучальна-выхаваўчы працэс новых адукацыйных і галіновых тэхналогій, аператыўнае рэагаванне на патрэбы работадаўцаў, пастаяннае вывучэнне сусветных накірункаў паліграфіі дазваляе дасягнуць пэўных вынікаў у якаснай падрыхтоўцы рабочых кадраў.

Дарэчы, не першы год рыхтуе ўстанова спецыялістаў сярэдняга звяна: тэхнікаў-тэхнолагаў, арганізатараў паліграфічнай вытворчасці. Працэс двухступеньчатага навучання суправаджаецца тут вырашэннем апорнай праблемы па праектаванні і адаптацыі адукацыйных стандартаў і камплектаў вучэбна-праграмнай дакументацыі новага пакалення. Асноўнае ў ёй — змяненне структуры прафесійнай падрыхтоўкі, якое скіравана на развіццё асобасна-прафесійнага патэнцыялу спецыялістаў.

Гэтая праблема паспяхова вырашаецца дзякуючы згуртаванаму, творчаму калектыву педагогаў пад кіраўніцтвам дырэктара каледжа Раісы Дробыш. Здольны арганізатар, ініцыятыўны работнік, Раіса Іванаўна вядзе настойлівы пошук шляхоў і форм павышэння прафесійнага майстэрства выкладчыкаў і майстроў вытворчага навучання. У каледжы праводзіцца навукова-даследчая работа, стварающца творчыя лабараторыі з мэтай вывучэння, адбору навуковых дасягненняў, перадавога вопыту і выкарыстання іх у практычнай дзейнасці. Таксама арганізаваны псіхолага-педагагічныя курсы, стажыроўка майстроў і выкладчыкаў па прафесіях. Увогуле, намаганні ўсяго калектыву скіраваны на стварэнне ўмоў для гарманічнага развіцця асобы і рэалізацыі яе творчага патэнцыялу, што паспрыяе ў далейшым павышэнню канкурэнтаздольнасці рабочых і спецыялістаў паліграфічнай вытворчасці на рынку працы.

А пакуль у каледжы сваю канкурэнтаздольнасць на рынку ведаў правяраюць абітурыенты. Для многіх гэтае першае выпрабаванне ўжо ацэнена выдатнай адзнакай.

Ала КЛЮЙКО.

Будні ПТА

Калі імкненні апраўданы

Развіццё прафесійнай школы на працягу апошніх гадоў, як і агульнаадукацыйнай, ажыццяўляецца праз асваенне новаўвядзенняў. Інавацыйны пошук быў выкліканы пэўнай неадпаведнасцю паміж патрэбнасцямі і каштоўнасцямі сучаснай сістэмы адукацыі, звязанай з ідэямі самавызначэння і самарэалізацыі асобы, і недастатковасцю ўмоў для іх рэалізацыі ў вучэбна-выхаваўчым працэсе. У варунках імклівага развіцця соцыуму чалавек павінен валодаць індывідуальным вопытам і "асобасным стрыжнем", усведамляючы сябе як свабодную асобу, якая мае магчымасць самаздзяйснення.

Перапрафіліраванне, увядзенне новых прафесій і спецыяльнасцей, пераход на шматпрофільную і шматузроўневую падрыхтоўку спецыялістаў, актыўная прафарыентацыйная работа дазваляюць павысіць цікавасць да ўстаноў пачатковай прафесійнай адукацыі з боку моладзі з больш высокім узроўнем агульнаадукацыйнай падрыхтоўкі і ўстойлівым інтарэсам да абранай сферы дзейнасці.

Натуральна, працэсы станаўлення і развіцця прафесійных адукацыйных устаноў праходзяць па-рознаму і з рознай ступенню выніковасці. Прыкметна павысіўся аўтарытэт прафесійных ліцэяў са шматузроўневай і шматпрофільнай арганізацыяй навучання. Хто-ніхто лічыць, што змяненне статуса ПТВ на ліцэй з'яўляецца толькі заменай шыльды для прыцягнення ўвагі абітурыентаў. Але гэта не так. Статус прафесійнага ліцэя сапраўды дапаможа зацікавіць больш падрыхтаваную моладзь, але самае галоўнае — прымусіць выкладчыкаў шмат у чым перагледзець свае задачы і суаднесці з імі педагагічную дзейнасць. Такім чынам, прафесійная адукацыя зрабіла дастаткова магутны рывок у сваім развіцці.

Аднак гэты рывок — толькі рэалізацыя аднаго з этапаў, які характарызуе ўвогуле структурныя змены агульнага зместу прафесійнай адукацыі. Этап — адчувальны і прыкметны, але поспехі яго могуць стаць кароткачасовымі, калі змяненне зместу і ўсяго адукацыйнага працэсу ўнутры навучальнай установы не накіраваць на дасягненне галоўнай мэты, адэкватнай патрабаванням часу.

У наш час грамадства развіваецца вельмі дынамічна: змяняюцца сацыяльна-эканамічныя адносіны, хуткімі тэмпамі ўводзяцца новыя тэхналогіі ва ўсіх сферах вытворчасці і чалавечай дзейнасці. Прафесійныя патрабаванні будуць змяняцца ў бок інтэлектуалізацыі працы, што запатрабуе ад будучага спецыяліста прыкладна аднолькавага ўзроўню і прафесійнай падрыхтоўкі, і адукаванасці, і агульнай культуры. Дадзеныя міжнароднага цэнтра сістэм навучання сведчаць, што да канца 2001 года каля 80 працэнтаў "старых" прафесій фактычна зменяць свой змест, а некаторыя — знікнуць увогуле.

Працэсы пераўтварэння прафесійнай адукацыі, якія адбываюцца цяпер, тармозяцца шэрагам праблем. Самыя значныя з іх — гэта матэрыяльнае забеспячэнне і слабая агульнаадукацыйная падрыхтоўка абітурыентаў, недахоп вучэбна-метадычнай літаратуры.

Савет Міністраў зацвердзіў Канцэпцыю і Праграму развіцця ПТА ў Рэспубліцы Беларусь, і сёння кожная ўстанова павінна вызначыць сваю ролю ў рэалізацыі гэтых дакументаў. Гэта — стратэгія змен, якая прадугледжвае поўную рэканструкцыю навучальнай установы, закранае ўсе кампаненты дзейнасці, усе структуры, іх часткі. Такая стратэгія ажыццяўляецца, як правіла, пры змяненні ранейшага статусу навучальнай установы, што і прадугледжвае Канцэпцыя развіцця ПТА: рэалізацыя адукацыйных праграм і паслуг будзе весціся адначасова з пераўтварэннем прафесійна-тэхнічных і вышэйшых прафесійных вучылішчаў у прафесійныя ліцэі і прафесійна-тэхнічныя каледжы.

Першым крокам на гэтым шляху з'яўляецца адкрыццё ліцэйскіх груп. Праграмай развіцця Магілёўскага ПТВ-58 будаўнікоў на 2001-2005 гады прадугледжана пераўтварыць вучылішча ў прафесійны ліцэй у 2005 годзе, і ў ёй пазначаны ўсе задачы, якія мы будзем вырашаць на працягу пяці гадоў. Цяпер мы заклапочаны асноўным — адкрыць у 2001 годзе ліцэйскую групу політэхнічнага профілю, дзе профільнымі прадметамі будуць матэматыка, фізіка, астраномія, інфарматыка і чарчэнне.

Прааналізаваўшы вынікі паспяховасці і выпускных экзаменаў па агульнаадукацыйных прадметах за курс школы за апошнія тры гады, мы прыйшлі да высновы, што больш мэтазгодна адкрыць такую групу па спецыяльнасці "сталяр, станочнік дрэваапрацоўчых станкоў".

У гэтую групу прыходзяць больш падрыхтаваныя дзеці, і ёсць магчымасць адбору. А ў сувязі з тым, што створана вучэбнае аб'яднанне бесперапыннай адукацыі "Магілёўскае ПТВ-58 будаўнікоў — Магілёўскі будаўнічы каледж" і мы накіроўваем на вучобу ў каледж выпускнікоў, якія скончылі вучылішча на "4" і "5", без уступных экзаменаў, то недахопу ў абітурыентах на гэтую прафесію ў нас няма. Неабходна толькі правесці старанны адбор пры прыёме ў вучылішча, вырашыўшы, якой форме пры гэтым мы аддадзім перавагу — конкурсу атэстатаў або ўступнаму экзамену па адным з профільных прадметаў.

Ліцэйскія групы — новы кірунак у рабоце прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў. І, як у любой новай справе, ёсць свае праблемы, як, напрыклад, якасны набор навучэнцаў, арганізацыя прафарыентацыйнай работы ў школах. Добрых вучняў са школ адпускаюць з цяжкасцю. І толькі тады не будзе праблемы з наборам, калі разам з добрай агульнаадукацыйнай падрыхтоўкай навучэнцы будуць атрымліваць прафесію, якая карыстаецца попытам на рынку працы.

Распрацоўваючы праграмы правядзення прадметных тыдняў, выкладчыкі прадумваюць кожнае мерапрыемства, запрашаюць работнікаў праваахоўных органаў, пісьменнікаў і паэтаў Магілёўшчыны, ветэранаў вайны і працы, былых выпускнікоў вучылішча. Гэтыя сустрэчы выхоўваюць у падлеткаў павагу да старэйшых, гонар за свой край, пачуццё абавязку, адказнасці за даручаную справу і, безумоўна, дысцыплінуюць іх, выклікаюць жаданне лепш вучыцца і дасканала авалодаць сваёй прафесіяй. У праграме развіцця нашай установы адлюстраваны тыя праблемы, над якімі будуць працаваць інжынерна-педагагічныя работнікі. Выкладчык гісторыі Л.Панамарова засяродзіцца на апрабацыі і ўкараненні метадаў інтэрактыўнага навучання: гэта — праблемныя лекцыі, калектыўна-групавая работа, работа ў малых групах, метад кантрольных пытанняў. Над выкарыстаннем гульневых тэхналогій працягвае працаваць выкладчык хіміі Л.Кунцэвіч. Тэхналогіі паэтапнага фарміравання разумовых дзеянняў выпрацоўвае выкладчык матэматыкі А.Чумакова. Над тэхналогіяй прывіцця базісных ведаў без адстаючых працуе выкладчык беларускай мовы і літаратуры В.Барысюк.

Тыя задачы, якія стаяць перад нашым калектывам, мы ў стане вырашыць.

В. АЎСІЕВІЧ,
намеснік дырэктара ПТВ № 58
Магілёва.

На шляхах рэформы

"Я мару пра сельскую гімназію..."

Георгій Сцяпанавіч Раманюк — адзін з лепшых кіраўнікоў устаноў адукацыі са Слуцкага раёна. Інтэлектуал, аналітык, вопытны кіраўнік сельскай школы, Георгій Сцяпанавіч узначальвае раённую школу рэзерву кіруючых кадраў. "Наш маяк, вопытнейшы метадыст, абаяльны чалавек", — так характарызуе Раманюка Зінаіда Мікалаеўна Міроненка — намеснік загадчыка Слуцкага раённага аддзела адукацыі.

Сёння Г.С.Раманюк — госць "Настаўніцкай газеты".

— Георгій Сцяпанавіч, што для Вас школа?

— Школа — гэта месца, дзе кожны вучань адчувае цеплыню і дабрыню, дзе яго ўспрымаюць як асобу з яе непаўторнымі інтарэсамі, магчымасцямі і запатрабаваннямі.

Што б ні адбывалася ў жыцці, школа застаецца асноўнай выхаваўча-адукацыйнай установай. І не проста ўстановай, а сістэмай. Сістэмай, якая ўключае ў сябе і ўласна школу ў класічным разуменні, дзе ва ўстаноўлены час, у пэўнай паслядоўнасці, па спецыяльных праграмах дзеці набываюць канкрэтную суму ведаў і навыкаў, і шматлікія гурткі, секцыі, клубы, якія і прыносяць задавальненне, і развіваюць індывідуальныя інтарэсы, духоўныя запатрабаванні дзяцей.

Такія словы выбраны невыпадкова, бо асноўная ўвага ў нашай школе ўдзяляецца выхаванню здольнасцей, выхаванню асобы. Наша школа — школа для вучняў. Адсюль — дэвіз настаўнікаў "Разбудзі ў сабе творцу, беражліва яго вырошчвай, вучы і выхоўвай дзяцей, абапіраючыся на іх задаткі і здольнасці".

— Якія мэты ставіць перад сабой педагагічны калектыў Вясейскай сярэдняй школы?

— Вясейская сярэдняя агульнаадукацыйная школа — гэта сельская школа, дзе менавіта сельскія вучні маюць магчымасць па-сапраўднаму развіваць свае схільнасці.

Школа працуе ў рэжыме станаўлення, які інтэнсіўна пераходзіць у рэжым цэласнага развіцця. Гэтаму спрыяюць праграмна-мэтавае планаванне дзейнасці і якасныя змяненні, якія адбываюцца ў змесце адукацыі, у арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу, ва ўкараненні ў практыку новых, перадавых тэхналогій, у гатоўнасці большасці настаўнікаў да інавацыйнай дзейнасці ў сістэме выхавання, у арганізацыі дадатковай адукацыі і ў кіраванні развіццём школы.

Калі сказаць дэталёва — гэта азначае, што ў школе ўжо склалася пэўная сістэма дыферэнцыяцыі. Яна ўключае ў сябе наступныя элементы:

а) арганізацыю псіхолага-дыягнастычнай службы: у школе працуюць 2 псіхолагі, сацыяльны педагог;

б) знешнюю дыферэнцыяцыю: з 1991 года арганізаваны профільныя класы, іх у школе 3 — фізіка-матэматычны клас, біялогія, хімія, матэматыка, інфарматыка вывучаюцца на павышаным узроўні; класы з паглыбленым вывучэннем геаграфіі (8 клас), нямецкай мовы (з 7 класа), адкрыты падрыхтоўчы клас з мастацкім ухілам, арганізаваны 9 факультатываў і 15 курсаў па выбары;

в) увядзенне новых курсаў і прадметаў: з 1992 года — рытміка і танец — у пачатковай школе, з 5 класа — сусветная культура, ва ўсіх класах уведзены курс "Здаровы лад жыцця";

г) стварэнне адпаведнай мадэлі навучання і навукова-метадычнага яго забеспячэння: у школе распрацаваны: Праграма "Адораныя дзеці", Праграма развіцця школы да 2005 года, у якой закладзена аснова для стварэння на базе школы сельскай гімназіі. Менавіта адсюль — мэта і задачы: "Развіццё здольнасцей і схільнасцей асобы вучня з выкарыстаннем інавацый і асобасна арыентаваных тэхналогій навучання". Наша сельская школа ўдзельнічае ў эксперыменце, які праводзіць Нацыянальны інстытут адукацыі па тэмах: "Адаптыўная школа" і "Дзесяцібальная сістэма ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў".

На працягу навучальнага года ў школе праводзіцца псіхолага-педагагічная дыягностыка па развіцці задаткаў у дзяцей, аналіз якасці ведаў на пачатак, сярэдзіну і канец года. На аснове атрыманых дадзеных складваецца комплексна-мэтавая праграма па дыферэнцыяваным навучанні і ўключаецца ў гадавы план работы. Складваюцца таксама аўтарскія праграмы, якія аналізуюцца творчымі групамі і метадычнымі аб'яднаннямі раённага навукова-метадычнага цэнтра (праграмы па біялогіі, замежнай мове, хіміі, матэматыцы, беларускай мове і літаратуры).

— Георгій Сцяпанавіч, а што Вы можаце сказаць пра свой педагагічны калектыў?

— У аснове сістэмы работы педкалектыву школы — глыбокае вывучэнне асобы вучня. Гэта дае магчымасць скласці на кожнага школьніка псіхолага-педагагічную характарыстыку (на кожнага заведзена псіхолага-педагагічная картка), і план яго развіцця і самаразвіцця. На рэалізацыю апошняга і накіравана дзейнасць настаўнікаў-прадметнікаў, выхавальнікаў і класных кіраўнікоў. У нашай Вясейскай сярэдняй школе працуюць 39 педагагічных работнікаў, з іх 17 — выпускнікі школы, 2 — з вышэйшай катэгорыяй, 26 — з першай.

Настаўнікі-прадметнікі стараюцца арганізаваць вучэбны працэс так, каб вучням было цікава, каб яны (вучні) атрымлівалі глыбокія і трывалыя веды, уменні і адначасова авалодвалі навыкамі самаадукацыйнай работы. Урокі настаўнікаў, якія працуюць непасрэдна ў профільных класах — гэта ўрокі пастаяннага развіцця разумовых сіл і здольнасцей дзяцей, урокі фарміравання светапогляду, свядомасці, высокіх маральных якасцей, урокі інтэнсіўнай работы вучняў.

Спалучэнне традыцыйных форм з нетрадыцыйнымі, укараненне ў практыку работы новых педагагічных тэхналогій садзейнічае актывізацыі пазнавальнай дзейнасці школьнікаў.

Адметнай асаблівасцю профільных праграм з'яўляецца іх накіраванасць на такую падрыхтоўку вучняў, якая забяспечвала б ім магчымасць паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы і далейшае паспяховае засваенне профільных прадметаў.

З 18 вучняў профільнага (фізіка-матэматычнага) класа паступілі ў 2001 годзе ў ВНУ 18, якія будуць непасрэдна і ў далейшым вывучаць матэматыку і інфарматыку.

— Раскажыце, калі ласка, пра гуртковую работу вучняў, пра дзіцячыя аб'яднанні.

— Інтэлектуальнае, маральнае, эстэтычнае, музычнае, фізічнае развіццё нашых навучэнцаў адбываецца праз іх удзел у 11 гуртках, у занятках клуба "Эрудыт", у спартыўных секцыях ды гуртках; ёсць 2 турыстычныя гурткі. У школе створаны і дзейнічаюць дзіцячыя грамадскія арганізацыі, напрыклад, аб'яднанне малодшых школьнікаў "Нашчадкі" (дзіцячае аб'яднанне "Верасочкі", створанае ў 1992 годзе, перайменавана ў "Нашчадкі" ў 1999 годзе). Піянерская дружына "Вясёлка" налічвае 95 чалавек, а пярвічная арганізацыя БПСМ — 30 чалавек.

Удзел вучняў у грамадскіх арганізацыях і аб'яднаннях садзейнічае выхаванню пэўных маральных якасцей, пачуцця адказнасці за даручаную справу, магчымасць самім вырашыць свае і чужыя праблемы.

— Якія бліжэйшыя перспектывы развіцця Вашай установы?

— Сістэма дыферэнцыяванага навучання, якая склалася ў школе, поўнасцю сябе апраўдвае. Аднак гэта не азначае, што няма патрэбы ў далейшым яе ўдасканаленні. Таму бліжэйшыя перспектывы такія: удасканаленне дыферэнцыяванага навучання і выхавання праз шырокае выкарыстанне і ўкараненне ў практыку работы педагагічных тэхналогій, пошук новых шляхоў павышэння эфектыўнасці і якасці навучання і выхавання на аснове даследчыцкай працы кожнага настаўніка.

— Георгій Сцяпанавіч, хацелася б, каб Вы некалькі слоў сказалі пра работу з педагагічнымі кадрамі.

— У гэтай рабоце вялікая ўвага надаецца ўдасканаленню педагагічнага майстэрства кожнага настаўніка. Адной з эфектыўных форм павышэння прафесійнага майстэрства з'яўляецца педсавет. Ён адыгрывае вырашальную ролю ў стварэнні творчай атмасферы ў працы па практычнай рэалізацы ідэй школы. Найбольш эфектыўныя формы правядзення педагагічных саветаў: творчыя справаздачы, дзелавыя гульні, вусныя часопісы, канферэнцыі, метадычныя фестывалі. Адміністрацыя школы сумесна з метадычным саветам пры падрыхтоўцы да педсавета праводзіць шэраг мерапрыемстваў, якія больш поўна раскрываюць праблему: тэарэтычныя семінары, прадметныя тыдні, метадычныя дні, "круглыя сталы", псіхолага-педагагічныя семінары. У школе дзейнічаюць метадычныя аб'яднанні, дзе настаўнікі павышаюць свой метадычны ўзровень. Праблемны семінар "Твары і даследуй, вынаходзь і эксперыментуй" дапамагае праводзіць і аналізаваць даследчую дзейнасць у працэсе выкладання свайго прадмета, бачыць перспектыву развіцця вучня, улічваючы яго магчымасці і здольнасці, інтэлектуальны патэнцыял.

Вельмі хочацца бачыць у будучым Вясейскую сярэднюю школу школай-гімназіяй, калектывам, які дасць інтэгральнае, сінтэтычнае, поўнае развіццё вучню і настаўніку. Яно ажыццяўляецца ў працэсе свабоднай творчай працы, а значыць, менавіта гімназія дасць максімум спрыяльных умоў для праяўлення індывідуальнасці і вучням, і настаўнікам, бо, паводле слоў П.П.Блонскіна, "...толькі ў творчасці спее індывідуальнасць".

Мікола ГРУДЗІНСКІ,
Тамара КУРАТНІК,
супрацоўнікі Мінскага абласнога ІПК.

У дапамогу завучу

Як спланаваць школьны расклад

У апошнія гады камп'ютэры і камп'ютэрныя інфармацыйныя тэхналогіі актыўна ўваходзяць у наша жыццё. Камп'ютэр сёння — гэта магутны інструмент атрымання і апрацоўкі інфармацыі. Магчымасці камп'ютэрных і сеткавых тэхналогій, іх хуткадзеянне ўражваюць. Таму натуральна, што гэтыя сродкі ўкараняюцца ў сучасны навучальны працэс. Зразумела, што цяжкасцей на гэтым шляху хапае, і асноўная з іх — недастатковае фінансаванне.

Гэтыя тэхналогіі — дарагія: набыццё камп'ютэраў, іх мадэрнізацыя (развіццё тэхналагічнай базы і ўзроўню бяспекі патрабуюць абнаўлення камп'ютэрнага парка не радзей чым кожныя 2-3 гады), абслугоўванне камп'ютэраў і сетак, пакупка праграмнага забеспячэння, падключэнне да Internet. Акрамя гэтага, неабходна высокая кваліфікацыя выкладчыкаў, іх пастаянная перападрыхтоўка і павышэнне прафесіяналізму.

Як жа могуць прымяняцца камп'ютэрныя тэхналогіі ў сучаснай школе? Гэта — вядзенне і афармленне ўнутрышкольнай дакументацыі; планаванне раскладаў заняткаў; стварэнне і выкарыстанне базы даных аб супрацоўніках і вучнях; маніторынг дзейнасці настаўнікаў; пошук і адбор інфармацыі з дапамогай Internet; выкарыстанне электроннай пошты для сувязі, напрыклад, з органамі кіравання адукацыяй; наладжванне творчых кантактаў з іншымі навучальнымі ўстановамі, у тым ліку і за мяжой; псіхалагічнае тэсціраванне работнікаў і дзяцей; выкарыстанне шматлікіх магчымасцей камп'ютэра і камп'ютэрных тэхналогій у вучэбным працэсе.

Спынюся на адным з пунктаў гэтага пераліку, а менавіта на планаванні раскладаў заняткаў.

Бадай, у дапамогу школьнай адміністрацыі цяжка прапанаваць што-небудзь больш істотнае, чым рэальна дзеючая праграма аўтаматызаванага складання раскладу. Кожны, хто хоць раз у школьнай практыцы сутыкаўся з планаваннем раскладу, цудоўна разумее, наколькі гэта няпростая задача.

Школьны расклад — складаная ўзаемазвязаная сістэма. Практычна кожны аб'ект вучэбнага працэсу звязаны з усімі астатнімі. Калі не напрамую, як у звязцы "клас-выкладчык-аўдыторыя" (выкладчык вядзе свой прадмет у пэўных класах, для правядзення заняткаў патрабуюцца адпаведныя аўдыторыі), то ўскосна.

Планаванне раскладу ўскладняецца надзвычай вялікай колькасцю ўмоў, якія даводзіцца строга выконваць. Калі гаварыць вобразна, кожны добрасумленны завуч укладвае ў расклад душу і сэрца.

Сёння расійскія вытворцы (на жаль, я гэтага не магу сказаць пра беларускіх) прапануюць школам вялікі выбар камп'ютэрных праграм для складання раскладаў з шырокім дыяпазонам цэн ад 50 да 250 у.а. і больш. Трэба сказаць, што гэтыя праграмы маюць дастаткова вялікія магчымасці вырашаць усялякія "але" і многія нюансы ў гэтай працы.

На жаль, сённяшнія ўяўленні адносна ад выкарыстання старых праграм накшталт "Пенала", калі пасля аўтаматычнай расстаноўкі ўрокаў даводзілася яшчэ дні тры гэты расклад карэкціраваць, прымушаюць з вялікай асцярожнасцю вырашаць пытанні набыцця новых праграм.

Каб развеяць падобныя сумненні, хачу далей прывесці кароткія характарыстыкі некалькіх праграм.

Праграма планавання раскладу "Рэктар". Аўтар — Павел Смыкалаў (Санкт-Пецярбург), дэма-версія знаходзіцца па адрасе: http://www.chat.ru/mkls/rectors.exe.

Праграма прызначана для планавання раскладу ўрокаў у звычайных школах і школах з паглыбленым вывучэннем замежных моў. Прадугледжаны ўлік пажаданняў настаўнікаў, планаванне працы ў 2-3 змены, падзел класаў на дзве або тры групы для заняткаў па замежных мовах, фізкультуры і г.д.

Пры рабоце з праграмай магчыма выкарыстанне трох метадаў планавання раскладу. Гэта: ручны падбор раскладу, заснаваны на вопыце і інтуіцыі; аўтаматычны падбор раскладу з прымяненнем эфектыўнага алгарытму пошуку: камбінаваны метад, які спалучае ручны і аўтаматычны падборы.

Ва ўсіх выпадках аўтаматычна выконваецца кантроль, які выключае любыя "накладкі". Магчымы таксама аналіз індывідуальных раскладаў настаўнікаў і загрузкі кабінетаў у ходзе планавання раскладу.

Вынікі працы з праграмай: аптымальны расклад урокаў для класаў; зводны расклад усіх настаўнікаў (ведамасць); індывідуальныя расклады настаўнікаў з улікам іх пажаданняў і аналіз загрузкі кабінетаў.

"Расклад-2000"

Аўтар — Мікалай Цыгура (Масква), дэма-версія: http://schedule.narod.ru/DownLoads/WebSetupSchedule2000.zip.

Праграмнае забеспячэнне "Расклад-2000" прызначаны для планавання раскладу заняткаў у сярэдніх навучальных установах школьнага тыпу — школах, ліцэях, гімназіях, інтэрнатах і г.д.

"Расклад-2000" дазваляе складаць расклады рознай структуры: як перыядычныя — з перыядам у адзін або некалькі тыдняў, так і аднаразовыя — па зададзеных датах, напрыклад, расклад кансультацый і экзаменаў. Падтрымліваюцца як стандартныя 5-, 6- і 7-дзённыя тыдні, так і любыя нестандартныя варыянты.

Праграмнае забеспячэнне дазваляе ўлічыць патрабаванні, якія прад'яўляюцца да раскладу (індывідульныя магчымасці кожнага настаўніка, вучэбныя групы, вучэбныя дысцыпліны, кабінеты); прадугледжвае гнуткую работу з падгрупамі (колькасць падгруп і тыпаў падгруп розных спосабаў разбіцця патэнцыяльна не абмежавана); падтрымлівае спецыялізацыю вучэбных груп, даючы магчымасць мець некалькі вучэбных планаў.

Ёсць магчымасць фарміраваць заняткі лекцыйнага і змешанага тыпаў, калі ў адной аўдыторыі адзін або некалькі настаўнікаў праводзяць заняткі з некалькімі групамі або падгрупамі.

Праграма мае рэжым аўтаматычнай расстаноўкі ўрокаў, які дае магчымасць хутка атрымаць першапачатковы варыянт раскладу. Ён потым можа быць дапрацаваны ў ручным рэжыме. Гнуткае спалучэнне аўтаматычнай і ручной расстаноўкі ўрокаў дазваляе ў кароткі тэрмін атрымліваць добрыя вынікі ў самых складаных сітуацыях.

На друк выводзяцца індывідуальныя расклады настаўнікаў і вучэбных груп, загрузка кожнага кабінета, зводны расклад настаўнікаў, вучэбны план і размеркаванне нагрузкі настаўнікаў.

Колькасць настаўнікаў, вучэбных груп, кабінетаў, вучэбных дысцыплін і да т.п. абмяжоўваецца толькі магчымасцямі вашага ПК і часам, які вы можаце прысвяціць гэтай справе.

Праграма арганізуе і падтрымлівае архіў, у якім могуць захоўвацца як гатовыя расклады, так і варыянты вырашэння бягучай задачы.

"Хранограф"

ААТ "Хранабус" (Масква), дэма-версія: http://www.chronobus.ru/demo/demo_2.exe.

Праграмны пакет "Хранограф" уяўляе сабой спалучэнне аўтаматычнага і ручнога алгарытмаў планавання раскладу для навучальнай установы з шырокімі магчымасцямі ўводу, апрацоўкі і вываду інфармацыі на друк.

Праграма цалкам арыентавана на навучальныя ўстановы агульнай сярэдняй адукацыі (школы, ліцэі, гімназіі, УВК і г.д.).

Складанне раскладу пры дапамозе "Хранографа" адбываецца ў наступнай паслядоўнасці: увод агульнай інфармацыі пра школу, карэкціроўка вучэбнага плана, увод агульных звестак аб выкладчыках, размеркаванне іх тыднёвых нагрузак па класах.

Пра кожнага выкладчыка школы ўводзяцца наступныя даныя: прадметы, якія ён вядзе, класнае кіраўніцтва (калі ёсць), сумяшчальніцтва, зменнасць, абавязковыя і пажаданыя вольныя дні і гадзіны, а таксама нумар замацаванага кабінета і яго папярэдняя занятасць. У дадзеным выпадку пад "замацаваннем" кабінета маецца на ўвазе толькі прадметная або асабістая перавага выкладчыка.

Потым адбываецца планаванне раскладу і размеркаванне кабінетаў.

Складанне раскладу ўсіх выкладчыкаў па кожным класе (уключаючы ўсе групы) ажыццяўляецца пры дапамозе як "ручнога", так і аўтаматычнага рэжымаў. Інтэрактыўны алгарытм аўтаматычнага складання раскладу працуе ў пастаянным дыялогу чалавека і камп'ютэра і бярэ на сябе выкананне максімальна магчымай колькасці руціннай працы па расстаноўцы ўрокаў у сетцы гадзін. Ва ўсіх выпадках, калі, "на думку" праграмы, яна не можа прыняць адназначнае рашэнне, аўтамат прапануе чалавеку прыняць рашэнне самастойна.

Ва ўжо гатовым раскладзе робіцца расстаноўка кабінетаў у двух рэжымах: выкладчыкі і ўрокі.

Рэжым "урокі" прымяняецца для прызначэння кабінета канкрэтнаму выкладчыку на канкрэтны ўрок. Рэжым "выкладчык" прымяняецца для прызначэння кабінета канкрэтнаму выкладчыку на ўвесь дзень.

Практыка работы вопытных завучаў паказвае, што працэс складання раскладу займае ад 5 да 7 дзён і прыкладна 1-2 тыдні трацяцца на яго даводку. Пры дапамозе праграмы "Хранограф" гэты час скарачаецца да 1-2 і 3-4 дзён адпаведна. Пры гэтым аптымізуецца загружанасць вучняў і выкладчыкаў, практычна здымаюцца спрэчныя і канфліктныя сітуацыі, вызваляецца час завучаў для вырашэння іншых задач па арганізацыі і кіраванні вучэбным працэсам.

Для работы з гэтымі праграмамі не трэба асаблівага ведання камп'ютэра і суперсучасных машын. Усе яны забяспечаны эфектыўнай сістэмай падказак, для эксплуатацыі дастаткова мець Pentium або нават 486 і 16-32 Mb памяці, для праграмы "Хранограф" абавязковы CD-ROM.

У мінулым годзе ў Віцебску створана ініцыятыўная група "За інфарматызацыю школы". Цяпер мы збіраем інфармацыю аб усіх праграмных прадуктах, распрацаваных на постсавецкай прасторы, якія маглі б якасна змяніць кіраванне вучэбным працэсам на аснове прымянення новых інфармацыйных тэхналогій, і вырашаем з аўтарамі пытанні ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва ў сферы рэалізацыі на беларускім рынку.

У прыватнасці гэта датычыць і вышэйназваных праграм складання раскладу ў навучальных установах розных тыпаў.

Калі ў вас, паважаныя чытачы, узніклі пытанні, калі вы не маеце выхаду ў Internet, але хочаце атрымаць дэма-версію праграм і даведацца пра іх цэны, а таксама пра ўмовы набыцця, пішыце на адрас: 210038, Віцебск-38, абанентная скрынка 46, "За інфарматызацыю школы" (калі ласка, пакладзіце ў пісьмо канверт са зваротным адрасам) або на электронныя адрасы: infoschool@tut.by.infoschool@mail.ru.

Сяргей КУРДЗІН,
выкладчык Віцебскага дзяржаўнага універсітэта імя П.М.Машэрава.

Перыёдыка

"Народная асвета"

"Павышэнне якасці адукацыі, ліквідацыя навучальнай перагрузкі вучняў, аптымальнае спалучэнне фундаментальнасці і практычнай накіраванасці навучання, шэраг іншых функцый дзяржаўнага "Адукацыйнага стандарту агульнай сярэдняй адукацыі" патрабуюць сістэмнага падыходу да забеспячэння гэтых функцый як у працэсе арганізацыі навучання і выхавання вучнёўскай моладзі, так і на ўсіх узроўнях кіравання школай", — разважае намеснік начальніка аддзела агульнай сярэдняй адукацыі ўпраўлення адукацыі Гродзенскага аблвыканкама А.Д.Гарачава ў сваім артыкуле "Забеспячэнне дзяржаўнага адукацыйнага стандарту", якім адкрываецца ліпеньскі нумар часопіса.

Пад рубрыкай "Філосафы — практыкам" надрукаваны артыкулы навуковага супрацоўніка лабараторыі філасофіі адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі С.М.Астраумавай "Свабода выбару ва ўмовах школьнага навучання", загадчыка кафедры гісторыі філасофіі і культуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, доктара культаралогіі У.Ф.Мартынава "Мастацтва эпохі асветы", прафесара кафедры філасофіі Беларускага дзяржаўнага універсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі, доктара палітычных навук Л.Я.Землякова і намесніка дырэктара Дараганаўскай санаторнай школы-інтэрната Асіповіцкага раёна М.С.Сінкевіча "Адукацыя і рэлігія".

Артыкул начальніка аддзела Гродзенскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі Г.В.Гутоўскай "Новыя навучальныя тэхналогіі — у навучальны працэс" змешчаны пад рубрыкай "Лёс эксперыменту". Рубрыка "Праграмы і падручнікі XXI стагоддзя" прадстаўлена артыкуламі галоўнага эксперта аддзела праблем кіравання рэформай агульнаадукацыйнай сярэдняй школы Нацыянальнага інстытута адукацыі А.В.Канановіча "Аб змесце фізічнай адукацыі ва ўмовах рэфармавання агульнаадукацыйнай школы", галоўнага эксперта названага аддзела гэтага ж інстытута І.Я.Аўгусціновіч "Праблемы ўкаранення "Тэхналогіі" ў школы Беларусі" і настаўніка мінскай сярэдняй школы № 219 В.М.Шынкарова "Фізіка. 8 клас".

Заканчэнне публікацыі псіхолага з Мінска Я.С.Рапацэвіча "Фарміраванне навучальна-пазнавальнай дзейнасці школьнікаў" змешчана пад рубрыкай "Сацыяльна-псіхалагічная служба".

Пад рубрыкай "Метадычная лабараторыя" змешчаны шэраг артыкулаў і метадычных распрацовак педагогаў-практыкаў і вучоных-педагогаў у дапамогу настаўнікам рускай мовы і літаратуры, фізікі, хіміі і іншых школьных дысцыплін. Праблеме рыначных адносін у адукацыі прысвечаны артыкул вядучага навуковага супрацоўніка Нацыянальнага інстытута адукацыі, кандыдата эканамічных навук М.П.Грышчанкі, малодшых навуковых супрацоўнікаў, выкладчыкаў спецыяльных эканамічных дысцыплін сярэдняй школы № 45 Мінска Л.С.Кавальчук і Т.М.Жоглы "Эканамічная падрыхтоўка школьнікаў".

Артыкул кансультанта Цэнтральнага Савета грамадскага аб'яднання "Беларуская рэспубліканская піянерская арганізацыя" М.А.Бабіцкай "Самарэалізацыя падлеткаў у пазашкольнай дзейнасці" змешчаны пад рубрыкай "Навуковыя паведамленні, публікацыі".

Завяршаецца нумар часопіса публікацыяй галоўнага бібліёграфа Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі К.Д.Варанько, прысвечанай 145-годдзю з дня нараджэння вядомага англійскага пісьменніка Бернарда Шоу.

Уладзімір ЯКУБОВІЧ.

Светапогляд: рэальнасці і перспектывы

Нельга ў старыя мяхі наліваць маладое віно

Імя нашым адукацыйным караням — праваслаўе

Узяцца за пяро мяне, настаўніцу рускай мовы і літаратуры, падахвоцілі выступленні ў "Настаўніцкай газеце" Святланы Бень — "Рэлігійны рэнесанс і духоўны вакуум" ад 15.02.01 і Ніны Грыцук — "Той, хто верыць, мае ўсё" ад 17.05.01, якія закранулі праблему хрысціянскага выхавання дзяцей у школе.

Па-першае, вялікі дзякуй газеце за адкрытае абмеркаванне гэтай праблемы. Па-другое, хочацца ўслед за аўтарамі гэтых артыкулаў паспрабаваць пераканаць сёння шніх настаўнікаў-славеснікаў, што толькі асэнсаванне духоўных традыцый народа, жывая вера, карпатлівая праца па набыцці вучнямі ведаў пра Бога дапамогуць выйграць бітву за душы нашых дзяцей і што ў школе ўжо, на маю думку, магчымасць знасці шляхі да душы дзіцяці — гэта асобасна арыентаваныя тэхналогіі навучання. Педагогіка супрацоўніцтва, гуманна-асобасная тэхналогія Ш.Аманашвілі, сістэма Я.Ільіна, тэхналогія французскіх майстэрняў і іншыя забяспечваюць развіццё і самаразвіццё асобы вучня на ўроках літаратуры.

Шмат хто з настаўнікаў гаворыць, што нічога новага гэтыя тэхналогіі не нясуць: з тэхналогіяй Аманашвілі — даўно знаёмыя, з тэхналогіяй французскіх майстэрняў — таксама.., а маральнасць і духоўнасць многіх нашых вучняў як былі на нізкім узроўні, так і засталіся... Цяжка з гэтым не пагадзіцца. Але тады чаму Аманашвілі і Ільін у сваёй працы мелі цудоўныя вынікі? Справа ў тым, што педагогі-наватары адышлі ў свой час ад традыцыйнага навучання. Вось і сёння настаўніку (ужо афіцыйна) прапануюць адысці ад традыцыйнага навучання і перайсці на новыя адукацыйныя тэхналогіі, на асобасна арыентаванае навучанне. Як?

Пачынаць трэба, на маю думку, з сябе. Перш за ўсё трэба ўсвядоміць, што любое навучанне — гэта заўсёды варыянт увасаблення пэўнай педагагічнай канцэпцыі, у аснове якой заўсёды знаходзіцца пытанне: якога вучня пры дапамозе гэтага навучання хочуць атрымаць? Таму ў аснове канцэпцыі абавязкова ляжыць тая або іншая філасофская сістэма: матэрыялізм, ідэалізм, гуманізм і г.д. Потым трэба вызначыць, якую філасофскую ідэю будзеш несці менавіта ты — настаўнік, навучаючы і выхоўваючы вучня, бо новыя адукацыйныя тэхналогіі таму і называюцца новымі, што даюць свабоду выбару.

Агульнавядома, што ў аснове традыцыйнага навучання ляжыць матэрыялізм. Ён вучыць пазнаваць рэальнасць з пункту гледжання рэальнага. Адсюль — традыцыйнае навучанне мае сваю стратэгію фарміравання, гэта значыць фарміраванне ведаў, уменняў і навыкаў у вучняў ставілася на першае месца. Фарміраваўся атэістычны вобраз мыслення. Гэта была дзяржаўная ідэалогія. Але дзяржава распалася. І раптам выявілася, што нашы ўрокі даюць добрыя веды, навыкі і ўменні, але маюць невялікую маральную каштоўнасць: мы так старанна і сумленна вучылі нашых вучняў аналізаваць творы, вучылі любіць кнігі, людзей, свет, а яны (чамусьці!) у сваім дарослым жыцці лёгка абыходзіліся без гэтага.

Настаўнік, ты будзеш працягваць працаваць з гэтай філасофскай ідэяй?! Працуй. Але тады ты не зможаш зрабіць першы крок да новых адукацыйных тэхналогій. Шлях у будучыню табе і тваім вучням закрыты — нельга ў старыя мяхі наліваць маладое віно.

Сёння прыйшло ўсведамленне, што матэрыялізм дзесяткі гадоў не даваў убачыць другую крыніцу адукацыі — само дзіця, дзеля якога і працуе школа. Адсюль мэтай навучання сёння павінны быць не веды, уменні і навыкі па прадмеце, а "развіццё асобасных якасцей вучня і папярэджанне тупікоў яго развіцця". І "засваенне ведаў, уменняў і навыкаў, спосабаў практычных дзеянняў будзе адбывацца адначасова з развіццём самастойнай працы чалавека па пошуку ведаў".

Такім чынам, новыя адукацыйныя тэхналогіі прынеслі з сабой новую стратэгію ў адукацыі — стратэгію развіцця асобы дзіцяці. Гэта сапраўды новая стратэгія, але толькі для апошніх 80 гадоў. Бо сістэма адукацыі да 1917 года вучыла дзяцей менавіта па гэтай стратэгіі, менавіта ў гэтым кірунку! І таму — мноства сведчанняў.

Згадаем хоць бы кнігу Глінскага "Царскія дзеці і іх настаўнікі". У ёй вельмі добра расказана пра навучанне вялікага рускага князя Аляксандра-Вызваліцеля. Калі ён быў падлеткам, да яго быў запрошаны кіраваць вучэбнымі заняткамі вялікі рускі паэт Васілій Андрэевіч Жукоўскі. Атрымаўшы такую прапанову, Жукоўскі, як вядома, стаў сур'ёзна рыхтавацца. Ён склаў план — выхаванне і адукацыя царскага дзіцяці павінны былі мець сваёй мэтай адукацыю для дабрадзейнасці. План Жукоўскага быў ухвалены ўсёй царскай сям'ёй. Усе разумелі: каб з падлетка атрымаўся цар, неабходна выхоўваць яго як асобу, выхоўваць яго душу і маральнасць на аснове традыцый, якія б аб'ядналі яго ў будучым са сваім народам.

Былі запрошаны настаўнікі, і больш за ўсё Жукоўскага турбаваў выбар выкладчыка Закона Божага, выкладчыка, які б навучыў царскага спадкаемцу тым добрым якасцям, якія нясе ў сабе праваслаўе.

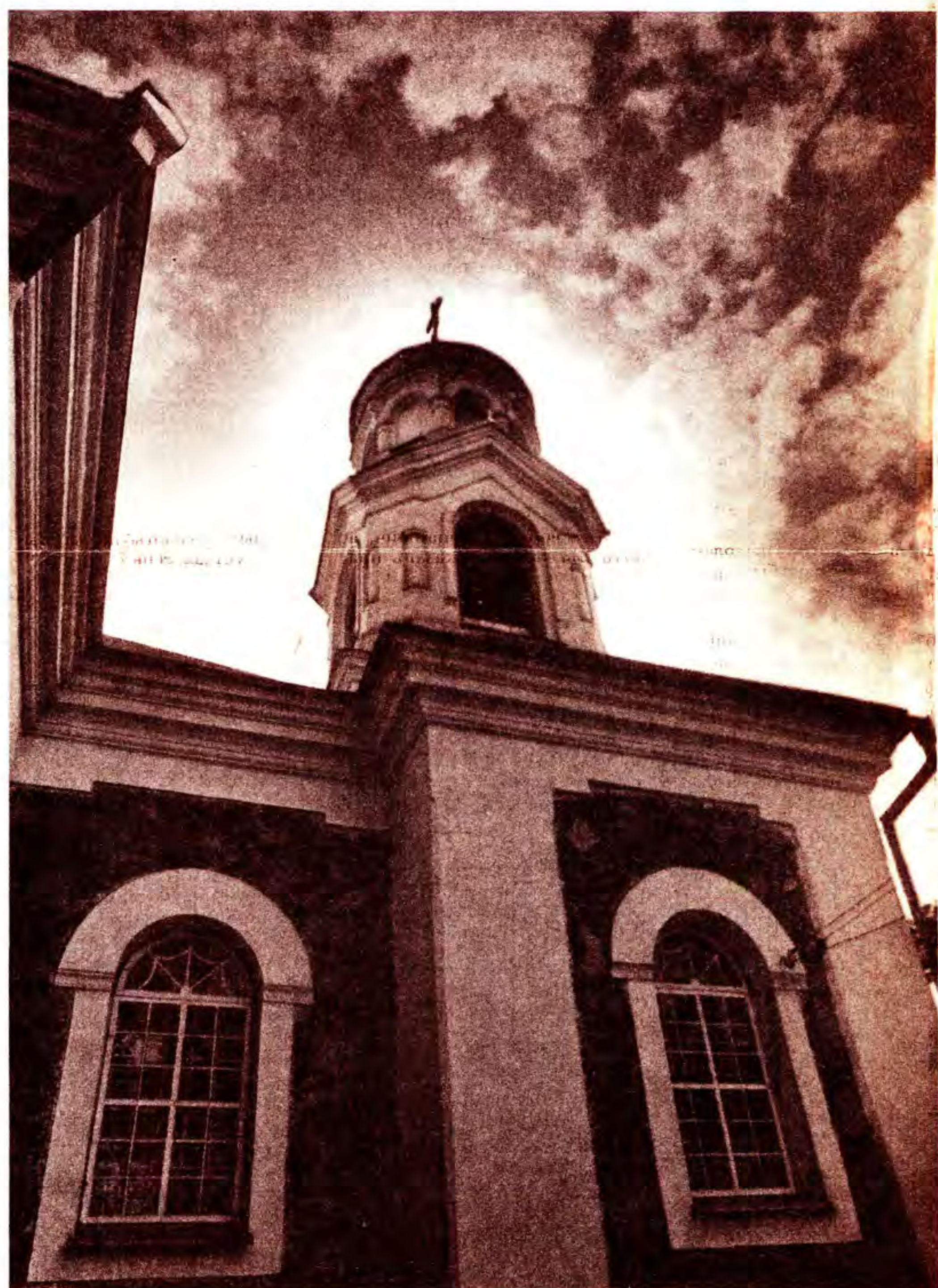
Тое, што сёння айчынная адукацыя звяртаецца да вопыту педагогікі XIX стагоддзя, якое было прасякнута філасофскай ідэяй праваслаўя, гаворыць пра многае. Асобу як складаную сістэму, якая характарызуецца такімі паказчыкамі, як адносіны да свету, да сябе, не выхаваеш і не разаўеш у адрыве ад філасофскай асновы жыцця ўсяго народа.

Новыя адукацыйныя тэхналогі даюць магчымасць працаваць з дзецьмі на аснове розных філасофскіх светапоглядаў. Але, у адрозненне ад Заходняй Еўропы — маці амаль усіх педагагічных сучасных тэхналогій, унутранай характарыстыкай якіх з'яўляюцца розныя канфесіі свету, — мы выбіраем, як ужо сказана вышэй, праваслаўе. Чаму? Існуе мноства даследаванняў, доказаў, меркаванняў па гэтым пытанні, але я прывяду словы міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь В.Стражава: "Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнка яшчэ ў кастрычніку 1996 г. сказаў пра тое, што менавіта хрысціянскія каштоўнасці будуць адным з асноватворных элементаў дзяржаўнай ідэалогіі, сістэмы выхавання ў Рэспубліцы Беларусь.

Для Беларусі характэрна шматканфесійнасць. Але большасць грамадзян Беларусі лічыць сябе праваслаўнымі. Праваслаўе прыйшло на Беларусь не ўчора... Яно стала адным з вызначальных культуратворных фактараў і без яго непасрэднага ўдзелу немагчыма адраджэнне духоўнасці і маральнасці нашага народа".

Для мільёнаў людзей праваслаўе — гэта не проста адна з рэлігій, а сама Ісціна, заснаваная на веры ў выратавальнае прышэсце ў свет Сына Божага, які адкрыў людзям шлях да вечнага жыцця. Праваслаўе — гэта не толькі гісторыя, не толькі збор мудрых багаслоўскіх думак або прыгажосць храмаў, а ў першую чаргу — аснова штодзённага існавання.

Кожны чалавек імкнецца пазнаць навакольны свет і самога сябе, спрабуе знайсці адказы на вечныя пытанні: што ёсць я, у чым сэнс жыцця, як узнік і пабудаваны свет, што будзе пасля смерці і інш. Праваслаўе па-свойму, вельмі мудра, адказвае на гэтыя вечныя пытанні.

Настаўнік-атэіст, адзначае С.Шамаева, заўсёды дапускае метадычную памылку: ён уважліва разглядае асобныя галіны і лісты, не звяртаючы ўвагі на карані, якія жывяць крону. Дрэва таму такое галінастае, кучаравае, што ў яго моцныя карані. Тысячу разоў мае рацыю І.Крылоў, які нагадваў нам пра нашу ганарыстасць: "самоуверенно считая, что ветвями дерево так пышно и кудряво, раскидисто и величаво".

Асобасна арыентаваныя тэхналогіі навучання даюць, на маю думку, сёння настаўніку магчымасць змяніць пункт гледжання: глядзець на карані, а імя "караням", якія жывяць сусветнае мастацтва, сусветную літаратуру — Біблія. Чытаючы артыкул Ніны Грыцук у вашай газеце, радуешся, што такія педагогі ўжо ёсць, што яны ўжо ведаюць, як выхоўваць асобу, а галоўнае — ведаюць, якой яна будзе!

У "Кароткім слоўніку літаратуразнаўчых тэрмінаў" Л.Цімафеева, В.Тураева (М., Просвещение, 1995) даецца азначэнне сюжэта: "Сюжэт — сістэма падзей у мастацкім творы, якая раскрывае характары дзеючых асоб і стаўленне пісьменніка да адлюстраваных падзей..." Але як бы па-сучаснаму загучаў такі, на маю думку, працяг: "... многія сюжэты мастацкіх твораў бяруцца з Бібліі, якая з'яўляецца магутнай, невычарпальнай крыніцай сюжэтаў і вобразаў". Бо на сучасным этапе напісаны ўжо сотні доктарскіх дысертацый адносна запазычанняў не толькі сюжэтаў, вобразаў з Бібліі, але і прататыпаў, правобразаў, выразаў, слоў, — напісаны дзесяткі кніг! Нам патрэбны гэтыя веды.

Веданне Бібліі ва ўсім цывілізаваным свеце служыць паказчыкам культуры чалавека. Яно ўзбройвае той вастрынёй бачання, якая ідзе не ад чалавека, пра якую цяжка гаварыць услых, настолькі гэта асабістае! А як яно неабходна настаўніку літаратуры! Вось толькі адзін прыклад з мноства, якія можа выкарыстоўваць настаўнік для тлумачэння вучням пэўных важных момантаў і маральных прынцыпаў. Возьмем аповесць А.С.Пушкіна "Мяцеліца". Сюжэт — незвычайны і набліжаецца да навэлы, але не гэта галоўнае: настаўніку трэба павесці сур'ёзную і ўдумлівую размову пра святасць шлюбу.

Сям'я, у якой выхоўвалася гераіня Пушкіна Мар'я Гаўрылаўна, вызначалася той патрыярхальнасцю, пра якую застаецца толькі ўздыхаць. Бацькі яе, якія пражылі доўгі век у ладзе і згодзе, перадалі дачцэ такое ж паважлівае стаўленне да сямейных абавязкаў. Бацькоўская цеплыня саграvала ёй сэрца. Напярэдадні рамантычных уцёкаў з дому яна пяшчотна развітваецца з бацькамі. "Яны яе пацалавалі і, як звычайна, блаславілі: яна ледзь не заплакала".

Каханне да маладога чалавека вымушае яе пакінуць бацькоўскі дом, і яна на кароткі час становіцца той "блуднай дачкой", якіх так шмат ведала руская літаратура. Выратавала мяцеліца. Па ўсёй верагоднасці, у завірусе трэба бачыць сімвал: сілы прыроды — супраць амаральнага ўчынку. Чалавек аказваецца больш слабым, чым абставіны, воля Творцы... Словам, што Бог ні робіць — усё да лепшага. Сустрэча гераіні з Бурміным дае ім абодвум надзею на шчасце, якога яны заслугоўваюць сваім дабрадзейным жыццём.

Аднак сучаснаму падлетку не зразумець, чаму герой марудзіць, што ўтрымлівае яго ад прызнання ў каханні. Справа ў тым, што героі Пушкіна выхаваны на хрысціянскай маралі. Для іх шлюб — святасць. Нечаканае вянчанне — непераадольная перашкода для наступнага ўступлення ў шлюб.

Вось як разглядае пытанне сям'і Біблія: "І прыступілі да яго фарысеі і, спакушаючы Яго, гаварылі Яму: ці па ўсякай прычыне дазваляецца чалавеку разводзіцца з жонкай сваёй? Ён сказаў ім у адказ: ці не чыталі вы, што Той, Хто Стварыў спачатку мужчыну і жанчыну, стварыў іх? І сказаў: а таму пакіне чалавек бацьку і маці і прылепіцца да жонкі сваёй, і будуць два адной плоццю. Так што яны ўжо не двое, але адна плоць. Значыць, што Бог злучыў, таго чалавек не можа разлучыць" (Мф. 19: 3-6).

Адсюль — вядомы выраз: шлюбы заключаюцца на нябёсах. З такімі ўстаноўкамі жыве Бурмін. Ён лічыць сябе жанатым чалавекам, адчувае пачуццё віны, яно не дае яму спакою, таму што не можа адгукаць тую, над якой "пажартаваў... так жорстка, і якая так жорстка адпомшчана". Чалавек, створаны па вобразу і падабенству Божым, не мае права здзяйсняць амаральныя ўчынкі. Біблія рэзка ставіцца да пралюбадзейства: "Вы чулі, што сказана старажытнымі: "Не пралюбадзействуй". А я гавару вам, што ўсякі, хто глядзіць на жанчыну з пажадлівасцю, ужо пралюбадзейнічаў з ёй у сэрцы сваім" (Мф, 5: 27, 28).

Заўважым, што размовы пра духоўны свет пісьменніка павінны вызначацца, як раіў А.Звознікаў, асаблівай далікатнасцю і стрыманасцю. Яшчэ большую асцярожнасць неабходна праяўляць, калі гаворка ідзе аб праяўленні рэлігійных пачуццяў у мастацкай творчасці. Рускі чалавек лічыў залішнім гаварыць пра свае рэлігійныя пачуцці, ахоўваючы іх унутраную цэласнасць і патаемнасць. В.Розанаў слушна зазначыў, што "любіць ціха, гаварыць пра сваю веру і каханне стрымана — руская рыса".

Калі прадметніку цяжка патлумачыць тую або іншую з'яву з пункту гледжання хрысціянскай маралі, то, раю, трэба звяртацца да друкаваных выданняў, напрыклад, пра шлюб і сям'ю можна прачытаць у кнігах: "О христианском браке и об обязанностях мужа и жены. Учение Иоанна Златоуста", М., 1990 г.; В.Зеньковский. "На пороге зрелости", М., 1991 г.; В.Канатуш. "Брак и семья". В.Канатуш. Мн., 1993; "Как правильно выйти замуж. Беседы со старшеклассниками", М., "Русский Хронограф", 1998, і інш.

Рускі характар заўсёды выхоўваўся Бібліяй. Згодна з Бібліяй, чалавеку дадзены знешнія і ўнутраныя абмежавальнікі, якія засцерагаюць яго ад дрэнных учынкаў. Знешнімі, як мы ведаем, з'яўляюцца запаветы, унутранымі — сумленне. Адыход ад Бібліі прыводзіць да мізэрных (мякка, канешне, сказана!) вынікаў. Казка П.Яршова "Канёк-гарбунок" у нас не перавыдавалася з 1922 года. Прычынай была хрысціянская пазіцыя аўтара. Героі казкі — расіяне, жыццё якіх шчыльна звязана з хрысціянскім быццём:

Караульщик помолился,
Вправо, влево поклонился,
И, прокашлявшись, сказал:
"Всю я ноченьку не спал..."

Або:

Но теперь мы их оставим,
Сказкой снова позабавим
Православных христиан,
Что наделал наш Иван...

Ініцыятарам неперавыдання была Н.К.Крупская, якая прымала актыўны ўдзел у стварэнні савецкай педагогікі.

Але ў адным я не згодна з Нінай Грыцук: Закон Божы ў школе, на маю думку, вывучаць не трэба. Гэта несвоечасова. Бяда ў тым, што ўсё роўна большасць магчымых выкладчыкаў Закона Божага будуць глядзець на духоўны свет з боку, а дзецям трэба даваць адказы "на пытанні сэрца, — як гаворыць Андрэй Кураеў. — Ёсць або няма? Праўда ці не?"

Такім чынам, пакуль настаўнік сам якасна не зменіцца (што надзвычай важна сёння і для выкладання літаратуры), гэтае пытанне павінна заставацца адкрытым. Як доўга? Усё залежыць ад кожнага. Але на падыходзе ўжо іншыя канфесіі — яны напагатове, і, што самае страшнае, напагатове дэструктыўныя секты!..

Вось чаму сёння трэба на ўсю моц выкарыстоўваць урокі літаратуры, дабівацца дазволу праводзіць факультатыў па рэлігіязнаўстве з такімі назвамі, напрыклад, як: "Ты і тваё святое імя", "Ты і твая вера", "Хрысціянскія святы", "Старонкі хрысціянскай гісторыі" і інш., у залежнасці ад узросту вучняў; праводзіць пазашкольныя мерапрыемствы, такія, як: "Калядныя дні", "Дзень памяці продкаў", "Дзень славянскай пісьменнасці і культуры". Зрэшты, у асобных школах, на шчасце, і дабівацца гэтага не трэба — было б толькі каму.

Канешне, у школе не могуць праводзіцца набажэнствы або выконвацца якія-небудзь абрады — гэта справа царквы, але пра тое, як жыць і навошта жыць — школа павінна даваць выразныя адказы, выверaныя 2000-гадовым вопытам хрысціянства.

Марына ТРУБАЧ,
настаўніца рускай мовы і літаратуры сярэдняй школы №9 Жодзіна.

Інструктыўна-метадычныя пісьмы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь на 2001 — 2002 навучальны год

Математика

В текущем учебном году выпускники начальных классов, которые обучались по III модели, первыми продолжают изучение математики в IV классе по новым национальным программам ("Математика, IV-VI коассы" М.: НМЦентр, 2001) для школ с 12-летним сроком обучения.

В программе курса математики реформируемой базовой школы выделяются два этапа: IV-VI классы: VII-IX классы. В IV-V классах изучаются рациональные числа, арифметические действия над ними. В VI классе начинается изучение курса алгебры: здесь систематизируются знания учащихся о выражениях и формулах, изучаются тождества, линейные уравнения, рациональные выражения. В IV-VI классах также предусматривается знакомство учащихся с некоторыми геометрическими фигурами и их свойствами.

В курсе математики VII-IX классов предусмотрено знакомство учащихся с действительными числами, изучение уравнений и неравенств, их систем, иррациональных выражений, отдельных элементарных функций, систематическое изучение геометрических фигур, их свойств и отношений.

Отличительные особенности новой программы для IV-V классов по сравнению с ранее действовавшей проявляются в изменениях в последовательности изучения дробей (обычные дроби и действия над ними изучаются в IV классе, а десятичные дроби и действия над ними — в V классе) и в подходах к решению текстовых задач (текстовые задачи решаются арифметическим методом). Использование алгебраического моделирования при решении текстовых задач начинается в VI классе.

Для изучения математики в IV классе подготовлен учебно-методический комплекс, который включает учебные пособия для учащихся "Математика, 4 класс", "Сборник задач по математике, 4 класс" авторов Л.А.Латотина и Б.Д.Чеботаревского, "Дидактические материалы по математике для IV класса" и учебно-методическое пособие "Преподавание математики в IV классе" тех же авторов для учителей.

В учебно-методическом комплексе последовательно реализуются следующие содержательные линии: линия чисел, линия выражений, линия текстовых задач, линия величин, линия уравнений и неравенств, линия координат; алгебраическая линия; функциональная линия; геометрическая линия, алгоритмическая линия, линия нестандартных задач, линия межпредметных связей, логическая линия. Каждая из этих линий в той или иной степени намечена уже в начальной школе.

Учебное пособие "Математика, 4 класс", содержит по каждому пункту программы теоретический материал, упражнения для усвоения теоретического материала и контрольные вопросы. Задания на повторение и нестандартные задачи, которые приведены в каждом параграфе, предназначены в основном для домашней работы учащихся. В "Сборнике задач" представлены как устные задания, так и письменные на новый и ранее изученный материал.

В "Дидактических материалах" приведены тексты 80 самостоятельных работ в шести вариантах на разных уровнях сложности и 9 контрольных работ в четырех вариантах. Самостоятельные работы предлагаются к каждому параграфу учебного пособия для учащихся. задания самостоятельных работ (кроме шестого варианта) ориентированы на уровень обязательных результатов обучения и могут быть использованы как для отработки основных учений и навыков учащихся, так и для организации контроля. Работы шестого варианта содержат нестандартные задания и предназначены для развития математических способностей учащихся, которые успешно усваивают программный материал.

Пособие для учителя содержит требования к математической подготовке учащихся при изучении каждого параграфа пособия для школьников, методические указания к изучению теоретического материала, указания к выполнению отдельных заданий, ответы на задания шестых вариантов самостоятельных работ учащихся и примерное поурочное планирование.

В помощь учителям в третьем выпуске журнала "Матэматыка: праблемы выкладання" помещена статья авторов Л.А.Латотина и Б.Д.Чеботаревского "О преподавании математики в IV классе 12-летней школы".

Учитывая, что массовый переход на новые структуры школы и содержание математического образования будет осуществляться с 2002-2003 учебного года, указанная выше программа будет напечатана также в третьем выпуске журнала "Матэматыка: праблемы выкладання".

Изучение математики в 5-11 классах одиннадцатилетней школы осуществляется по действующим программам (Программы средней общеобразовательной школы. Математика. Мн: НМЦентр, 2000) и учебникам, перечень которых опубликован в 4 выпуске "Зборніка нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь".

В помощь учителям в журнале "Матэматыка: праблемы выкладання", начиная со второго выпуска 2000 года, публикуются материалы примерного поурочного планирования, сориентированного на тот или иной учебник, с учетом объема часов, выделяемых базовым учебным планом на разноуровневое изучение математики. Обращаем внимание на включение в перечень учебников, используемых в 10 классах при изучении геометрии, отечественного учебника "Геометрия, 10 класс" автора В.В.Шлыкова. В данном учебнике параллельно с изложением теоретического материала, а также в главе "Практические занятия по геометрии" приведены решения многих задач, которые помогут учащимся закрепить теоретические знания, выработать навыки применения этих знаний на практике, овладеть методами решения стереометрических задач. В сочетании с учебным пособием "Задачи по стереометрии, 10-11 классы" авторов Шлыкова В.В., Валахановича Т.В., а также пособиями "Дидактические материалы по геометрии, 10 класс" авторов Шлыкова В.В., Валахановича Т.В., "Практические занятия по геометрии, 10 класс" авторов Шлыкова В.В., Зезетко Л.Е. и учебно-методическим пособием "Преподавание геометрии в 10 классе" авторов Шлыкова В.В., Лисова М.И. учителя математики имеют возможность более эффективно организовывать процесс преподавания курса стереометрии в средней школе.

Обращаем внимание, что при проведении выпускных экзаменов по математике за курс базовой и средней школы в текущем году будут использоваться доработанные "Сборник экзаменационных материалов по математике за курс базовой школы" и "Сборник экзаменационных материалов по математике за курс средней школы".

Доводим до сведения, что в Академии последипломного образования в 2002 году планируются следующие курсы:

для учителей математики, которые преподают предмет на повышенном уровне, и для тех, кто работает в учебных заведениях нового типа;

для учителей математики, которые приступят к изучению математики в 2002-2003 учебном году по новым программам школы с 12-летним сроком обучения;

для учителей, которые ведут экспериментальную апробацию новых учебных программ и учебно-методических комплексов по математике для реформируемой школы (неделя в январе и неделя в августе);

для учителей математики вечерних школ.

Главное управление общего среднего образования.

У дапамогу арганізатару летняга адпачынку

Магчымасць праявіць сябе

Як вядома, калектыўныя творчыя справы — гэта спосаб арганізацыі яркага, напоўненага працай, гульнёй і творчасцю жыцця дзяцей. Тэматыка калектыўных творчых спраў адпавядае асобасным патрэбнасцям падлеткаў у разнайстайных відах дзейнасці. Гульня ў "Біржу ўзаемін", "Эка-шоу", "Маладзецкія забавы", "Алімпіяда", "Дзень індзейца", КВЗ "Сенсацыя" — гэтыя і іншыя калектыўныя творчыя справы прайшлі на нашых камунарскіх зборах. Яны паспяхова могуць быць выкарыстаны і ў летнім адпачынку дзяцей.

Любая справа, няхай самая невялікая, патрабуе ад дзяцей фантазіі, пэўнага напружання ўнутраных сіл. Менавіта напружанне, намаганне актывізуюць працэс сталення. А з падлеткавым узростам прыходзіць і імкненне тварыць разам з іншымі, у калектыве.

Важна і тое, што дарослыя і дзеці імкнуцца разам палепшыць жыццё. Навакольнае жыццё — гэта тое, што дзеці бачаць вакол сябе, гэта іх сябры, бацькі, школа, асяроддзе, дзе ўзнікаюць адметныя ўзаемаадносіны паміж людзьмі. Палепшыць жыццё — значыць кожную справу старацца кожны раз рабіць па-новаму, творча.

Калектыўныя творчыя справы дазваляюць нам непрыкметна для дзяцей вырашаць розныя выхаваўчыя задачы. На розных этапах гэтых спраў мэты, пастаўленыя выхавацелямі, адкрываюць у той або іншай ступені самі выхаванцы, што з цягам часу адбіваецца на іх патрабаваннях да сябе. У падлеткаў выхоўваецца імкненне палепшыць сябе як асобу і навакольную рэчаіснасць. А гэта вельмі важна ў сучасных умовах.

Кожная калектыўная справа ў нас на камунарскіх зборах пачынаецца з пошукаў адказаў на пытанні: для каго? калі? дзе? як? каму быць арганізатарам гэтай справы? Гэта значыць адбываецца так званая "стартавая гутарка", падчас якой кіраўнік калектыву і яго супрацоўнікі захапліваюць выхаванцаў радаснай перспектывай цікавай і карыснай справы.

Так, напрыклад, шоу-конкурс "Хто на што здатны" быў запланаваны падлеткамі для сябе і для ўсіх. А мэта гэтага конкурсу — даць магчымасць падлеткам самавызначыцца і самасцвердзіцца. Этапы конкурсу — літаратурны, мастацкі, спартыўны — дазволілі кожнаму ўдзельніку знайсці справу па душы.

Падчас калектыўнага планавання мы выбіраем канкрэтную КТС, якая спачатку распрацоўваецца ў мікрагрупах, потым на агульным зборы заслухоўваюцца розныя варыянты правядзення гэтай справы. Выкарыстоўваюцца наступныя педагагічныя прыёмы: анкета спадзяванняў, разведка карысных спраў, конкурс на лепшы праект справы. Нарэшце, распрацоўваецца план КТС і выбіраецца савет справы.

Так, "алімпійскія" гульні былі падрыхтаваны саветам наступным чынам: кожны атрад адказваў за пэўны ўчастак работы. Атрад "Рамонкі" арганізаваў і правёў урачыстае адкрыццё "алімпійскіх" гульняў. На адкрыцці прысутнічала багіня правасуддзя Феміда. Быў запалены свяшчэнны "алімпійскі" агонь. Атрад "Чупа-Чупс" адказваў за самі спаборніцтвы, а атрад "Юнацтва" арганізаваў вячэрні спартыўны "Ералаш".

Правядзенне калектыўнай творчай справы — гэта вынік работы, выкананай пры яе падрыхтоўцы. Асаблівасцю правядзення справы з'яўляецца тое, што на гэтым этапе вельмі выразна праяўляюцца і станоўчыя якасці ўдзельнікаў, і іх слабасці. Таму пры калектыўным падвядзенні вынікаў мы ставім наступныя пытанні: што ў нас было добрага і чаму? што не ўдалося ажыццявіць і чаму? што трэба зрабіць у будучым? Важна, каб у гэтых развагах удзельнічаў кожны выхаванец.

Аднойчы ўсе — дарослыя і дзеці — ператварыліся ў індзейцаў і, прайшоўшы складаны шлях па карце, прынялі ўдзел у спаборніцтвах плямёнаў. Савет старэйшын вызначыў лепшае племя. Але барометр настрою, які заўсёды дзейнічае на нашых камунарскіх зборах, паказаў, што настрой ва ўсіх дзяцей быў выдатны: і ў пераможцаў, і ў пераможаных. А значыць, справа ўдалася.

Пры падвядзенні вынікаў выпрацоўваецца агульнае меркаванне, якое і становіцца апошнім этапам калектыўнай творчай справы, гэта значыць яе бліжэйшых наступстваў. Гэтыя ідэі і новыя формы КТС падлеткі прыносяць у свае дзіцячыя арганізацыі і аб'яднанні.

Такім чынам, нашы летнія камунарскія зборы з'яўляюцца эфектыўным каталізатарам магчымасцей дарослых і дзяцей. Яны садзейнічаюць максімальнаму ўключэнню творчых здольнасцей, не прызнаюць падзелу на актыў і пасіў.

Дзякуючы методыцы КТС камунарскія зборы ствараюць перспектыўную мадэль станоўчых стасункаў паміж людзьмі і замацоўваюць яе як норму паводзін ва ўмовах часовага калектыву. Кожны ўдзельнік збораў у значнай ступені вызваляецца ад стэрэатыпных уяўленняў пра яго. У кожнага ёсць магчымасць праявіць сябе з іншага, лепшага боку. Усё гэта і з'яўляецца галоўным вынікам камунарскіх збораў.

Анжэла СІНІЦКАЯ,
метадыст Шчучынскага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі.

На конкурсе прыгажосці, які праводзіць Гомельскае аддзяленне Беларускай чыгункі, перамагла правадніца фірменнага цягніка "Сож" (Гомель — Масква) Аксана Карпава. Пасля заканчэння Гомельскага прафтэхвучылішча яна трэці год працуе на прэстыжным чыгуначным напрамку, але паспела ўжо стаць лепшай маладой работніцай за 2000 год.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Паэтычны каляндар

У ліпені споўнілася 185 гадоў з дня смерці рускага паэта Гаўрыіла Дзяржавіна; 160 гадоў з дня трагічнай смерці рускага паэта Міхаіла Лермантава.

Гаўрыіл ДЗЯРЖАВІН

(1743-1816)

Да праўды

Я, ведай, твой слуга пакорны.
Ты ж Боскаю дачкой слыла.
А я — як чалавек
прыдворны —
Адрозню цемень ад святла.
Я шэсцьдзесят гадоў з табою!
Аб сцены б'юся галавою...
Хацеў адданым быць слугой.
Дачка нябёсаў!
Што ж я ўбачыў?
Нічога мой парыў не значыў:
Я круглым дурнем стаў
з табой!

Незабудка

Квецік любы, незабудка!
Я не па сваёй віне
Ад цябе паеду хутка —
Не забудзь мяне.

Ружу позірк твой сустрэне
Ці лілея ў твар зірне —
У парыве захаплення
Не забудзь мяне.

Як ручай сваім струменем
Пыл з пялёсткаў спаласне
І трава атуліць ценем —
Не забудзь мяне.

Ветрык раннем
ці змярканнем
На цябе крадком дыхне —
Ты і пад яго дыханнем
Не забудзь мяне.

* * *

У спадчыну табе, Жукоўскі,
Старую ліру аддаю!
Схіліўшыся,
на сцежцы коўзкай
Ужо над прорвай я стаю.

Міхаіл ЛЕРМАНТАЎ

(1814-1841)

* * *

Калі пачне жаўцець,
хвалюючыся, ніва,
І свежы лес шуміць,
крануты халадком,
І ў садзе ранішнім
малінавая сліва
Шукае цень сабе
пад слодычным лістком.

Калі расой апырсканы
духмянай
Пунсовым вечарам
ці светлай раніцой
Мне срэбны ландыш
з-пад куста неспадзявана
Прыветнай заківае галавой;

Калі сцюдзёная бруя
натоліць смагу
І, паглыбіўшы думку
ў нейкі сумны сон,
Мармыча таямнічую мне сагу
Пра мірны край,
адкуль імчыцца ён, —

Тады сцішаецца
душы маёй трывога
І разыходзяцца маршчыны
на ілбе, —
І шчасце я магу
спасцігнуць і ў журбе
І зноў на небе бачу Бога.

Радзіма

Люблю Айчыну
я любоўю незвычайнай.
Яе не пераможа розум мой.
Ні славы векавая тайна,
Ні поўны гордага
даверу супакой,
Ні цёмнай даўніны
таемнае паданне
Не зварухнуць у сэрцы
ўцешнае жаданне.

Ды я люблю — за што,
хто скажа мне? —
Яе палёў халодную
маўклівасць,
Яе лясоў бясконцых
гаманлівасць,
Разлівы рэк яе, як моры,
па вясне.
Люблю ў вазку скакаць
прасёлачнай дарогай
Ды пазіраць у змрок
начной далечыні
І думаць пра начлег,
праводзячы з трывогай
Журботным позіркам
вясковыя агні.
Люблю дымок і
ржышча сівы,
У стэпе стомлены абоз,
Калі здалёк між
спелай нівы
Бялее некалькі бяроз.
З уцехай, многім незнаёмай,
Гляджу на поўнае гумно,
На хату, крытую саломай,
І з аканіцамі акно.
А ў свята, вечарам
празрыстым,
Глядзець да поўначы гатоў
На скокі з тупаннем
і свістам
Пад гоман п'яных
мужычкоў.

Хмары

Хмаркі, выгнаннікі
неба спрадвечныя,
Стэпам блакітным,
чаргой выпадковаю
З поўначы любай імчыце,
бяспечныя,
Быццам і я,
у старонку паўднёвую.

Гоніць вас лёсу варожасць
дарэмная?
Тайная зайздрасць?
Дакоры адкрытыя?
Ці непакоіць злачынства
таемнае?
Альбо паклёпы сяброў
ядавітыя?
Вам надакучылі
нівы бясплодныя.
Вы не нудзіцеся,
не разважаеце.
Вольныя вечна
і вечна свабодныя,
Як і радзімы, выгнання не
знаеце.

Пераклаў Яўген МІКЛАШЭЎСКІ.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванне інспектару ўпраўлення прафесійна-тэхнічнай адукацыі Веры Пятроўне Хаміцэвіч з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці МАЦІ.

Праграма тэлеперадач на тыдзень

ПАНЯДЗЕЛАК, 6 ЖНІЎНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 (з сурдаперакладам), 18.00, 23.15 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 Рэзананс.
9.15 "Марская паліцыя".
10.10 Тэлебарометр. Прагноз надвор'я.
10.30 Здароўе. Тэлечасопіс.
11.15 "Чалавек мора".
12.05 "Пакахонтас".
13.10 Л. Удавічэнка і А. Ліванаў у музычнай камедыі "Каханнем за каханне".
14.35 Урокі Н. Наважылавай.
15.15 "Мільён аднаму". Маст. фільм.
16.50 Мультфільм.
17.05 "Марская паліцыя".
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Тайныя спружыны палітыкі". Аўтарская праграма Юрыя Азаронка.
18.55 Маст. фільм рэжысёра Тсуй Харка "Лязо".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
22.00 "Чалавек мора".
22.50 Стадыён.

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 22.30 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 Незалежнае расследаванне. Неапазнаныя лятаючыя аб'екты.
10.05 Смехапанарама Яўгена Петрасяна.
10.40 Вясёлыя гісторыі ў часопісе "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
14.45 Мультсерыял "Пакемон".
15.05 "Вялікае мыццё".
16.00 "Сабачая справа".
17.20 Вясёлыя гісторыі ў часопісе "Ералаш".
17.30 "З лёгкай парай!" У гасцях у Міхаіла Еўдакімава.
18.00 "Зямля кахання".
19.00 Чакай мяне.
20.00 Час.
20.40 "Закон джунгляў".
21.35 "Сакрэтныя матэрыялы" ("X-files").
22.45 "На футболе" з Віктарам Гусевым.
23.25 "Поўная бяспека".

РАСІЯ

7.00, 8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 "Ну, пачакай!", "Сто гузікаў". Мультфільмы.
7.30 "Масква—Мінск".
7.45 "Праваслаўны каляндар".
7.50 Сямейныя навіны.
8.15 "Два раялі". Музычна-забаўляльная праграма.
9.00 Мая сям'я.
10.30 Сатырычны кіначасопіс "Фіціль".
10.45 "Санта-Барбара".
16.30 Сам сабе рэжысёр.
17.00 Ірына Мураўёва, Алена Коранева і Івар Калныньш у серыяле "З новым шчасцем!".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Вячэрні сеанс. Андрэй Мягкоў, Аляксандр Збруеў і Алена Камбурава ў фільме "Свабоднае падзенне".
21.25 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы. Перадача з Канады.
22.30 Весткі—Масква.
22.40 "Творчы вечар Анастасіі Валачковай".
0.15 "Спорт за тыдзень".
1.10 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы. Перадача з Канады.
2.10 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.05 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Сіняя птушка". Маст. фільм.
9.15 "Справа жыццёвая".
9.50 Замежнае дакументальнае кіно. "Станіслаў Лем. Навуковае і фантастычнае".
10.35 "Віхор кветак".
11.40 "Андрус". Маст. фільм.
12.45 "Пасярэдзіне падарожжа зямнога". Мікалай Гумілёў.
13.45 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!".
14.30 Хто мы? "Рэформы па-руску".
15.00 Навіны.
15.10 Кіно — дзецям. "Эн з маёнтка "Зялёныя дахі".
15.45 Музычныя дамы. Фёдар Шаляпін.
16.10 Архітэктурная галерэя. Ханс Халяйн.
16.20 "Улада факта".
16.35 "Віхор кветак".
17.40 "З канцэртнай залы". С. Пракоф'еў. Кантата да 20-годдзя Кастрычніка. Дырыжор В. Гергіеў. 18.20 Астравы. Андрэй Таркоўскі.
19.10 "Вячэрняя казка".
19.25 Праграма перадач.
19.50 М. Горкі. "Дзівакі". Спектакль Акадэмічнага Малога тэатра. Частка 1-я. 21.15 Пасля навін...
21.35 М. Горкі. "Дзівакі". Частка 2-я.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай". Інфармацыйная праграма.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.25 Крымінал.
5.30, 6.35 У запас.
5.40, 6.45, 7.20 Карданны вал.
5.45 Мультфільм.
7.30 Камедыя "Курортны раман". Фільм 7-ы. "Восеньскі блюз".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.30 Камедыя "Курортны раман". Фільм 8-ы. "Апошняя спакуса".
11.30 "Вечны кліч".
13.30 Стары тэлевізар.
14.40 Праграма на біс. "Лялькі".
15.35 Крымінал.
15.50 Пета Уілсан у баевіку "Яе звалі Нікіта".
17.00 Генадзь Хазанаў. "Жыў быў я...".
18.35 Крымінал.
19.05 "Спяваючыя ў цярноўніку".
20.15 "Крымінальная Расія". "Браты па крыві". 1-я серыя.
21.50 Франка Нера ў прыгодніцкім фільме "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат". 1-я серыя.
23.00 Крымінал.
23.20 Уільям Фарсайт і Том Амандэс у вострасюжэтным серыяле "Недатыкальныя".

АЎТОРАК, 7 ЖНІЎНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 13.00, 15.00 (з сурдаперакладам), 18.00, 23.45 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.05 "Марская паліцыя".
9.10 "Чалавек мора".
10.00 Рэспубліканская селектарная нарада па пытаннях уборкі ўраджаю. Прамая трансляцыя.
12.00 Стадыён.
12.30 Арсенал. Праграма пра армію.
13.15 "Без панікі, маёр Кардаш". Маст. фільм.
14.40 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.15 "Маленькія вынаходствы".
15.20 "Мой любімы звер".
15.30 "Усе на арбіту"'.
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 Прыгодніцкі серыял "Кавінгтан Крос". Заключная серыя.
17.05 Марская паліцыя.
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Масква—Мінск".
18.55 М. Ладыніна ў музычнай камедыі "Кубанскія казакі".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.55 "Чалавек мора".
22.50 Спорт-кур'ер.
23.00 Ток-шоу "Будні". "СНІД".

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 22.30 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 Чакай мяне.
10.10 Дак. дэтэктыў. "Па следу сваіх". Справа 2001 года.
10.40 Вясёлыя гісторыі ў часопісе "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.05 "Вялікае мыццё".
16.00 "Сабачая справа".
17.20 Дзікія зоркі Галівуда.
17.50 "Зямля кахання".
18.50 Піраты XXI стагоддзя ў серыяле "Востраў страху".
20.00 Час.
20.40 Летняя камедыя. Луі дэ Фюнес заказвае дзічыну ў фільме "Крылца ці ножка".
22.45 Праграма "Цывілізацыя". Фёдар Шаляпін.
23.15 Справа Чыкацілы ў трылеры "Грамадзянін Ікс".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
8.15 "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 Сатырычны кіначасопіс "Фіціль".
10.35 "Санта-Барбара".
16.30 Сам сабе рэжысёр.
17.00 Ірына Мураўёва, Алена Коранева і Івар Калныньш у серыяле "З новым шчасцем!".
18.00 Наталля Гундарава, Анатоль Васільеў, Яўген Сцяблоў і Ігар Вернік у серыяле "Каханне. ru".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Вячэрні сеанс Білі Крысцел у камедыі "Гарадскія піжоны".
22.30 Весткі—Масква.
22.40 Апошні сеанс. Джэф Фейхі і Пірс Броснан у фантастычным фільме "Газонакасільшчык".
0.45 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы. Перадача з Канады.
1.45 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Анёл і злодзей". Маст. фільм.
9.20 "Кансіліум". Навукова-папулярная праграма на медыцынскія тэмы.
9.45 Замежнае дак. кіно "Энтані Хопкінс".
10.40 "Віхор кветак".
11.40 "Каляровыя сны". Маст. фільм.
12.55 Канцэрт Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам В. Понькіна.
13.45 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!".
14.30 Хто мы? "Рэформы па-руску".
15.00 Навіны.
15.10 Кіно—дзецям. "Эн з маёнтка "Зялёныя дахі".
15.40 "Заечы хвосцік", "Куплю прывід". Мультфільмы.
16.00 "Падарожжа ў краіну дзівакоў" "Я — гэта ты, а ты — гэта я". Дак. фільмы.
16.35 "Віхор кветак".
17.40 Звышнавука. "Вечная маладосць".
18.05 Дварцовыя тайны. "Прыма-балерына і Вялікая княгіня".
18.30 "Пра час і пра сябе". Георгій Гаранін.
19.10 "Вячэрняя казка".
19.20 "Па ўласным жаданні". Мультфільм.
19.50 "І агонь, і полымя".
20.40 Пасля навін...
21.00 А. Жыгулін "Я ўжо пры жыцці перамог...".
21.35 "Стаяўшыя ўздоўж дарогі. Вінсент Ван Гог". Маст. фільм. 1-я серыя.
22.30 "Нікіцінскія вечары".

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай". Інфармацыйная праграма.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.25, 7.20 Крымінал.
5.30, 6.35, 7.25 У запас.
5.40, 6.45, 7.40 Карданны вал.
5.45 Мультфільм.
7.50 "Спяваючыя ў цярноўніку".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат"
10.25 "Крымінал". "Чыстасардэчнае прызнанне".
11.30 "Вечны кліч".
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Генадзь Хазанаў. "Жыў быў я...".
18.35 Крымінал.
19.05 "Спяваючыя ў цярноўніку".
20.15 Зусім сакрэтна. Інфармацыя да роздуму.
21.50 "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат".
23.05 Крымінал.
23.25 "Недатыкальныя". Заключная серыя.

СЕРАДА, 8 ЖНІЎНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 (з сурдаперакладам), 18.00, 23.35 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 "Марская паліцыя".
8.45 Пісьмовы экзамен па беларускай (рускай) мове і літаратуры ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы.
9.10 "Маленькія Эйнштэйны".
9.35 Мультфільм.
10.05 Сутнасць. Духоўная праграма.
10.30 Дак. серыял "Гарады свету". Фільм "Маракеш".
11.10 "Чалавек мора".
12.00 "Па старонках "Залатога шлягера". Канцэрт.
13.10 Т. Акулава і П. Гаудзіньш у маст. фільме "Балада пра доблеснага рыцара Айвенга".
14.40 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.15 "Маленькія вынаходствы".
15.20 "Мой любімы звер".
15.30 "Усе на арбіту!".
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсанаў". 1-я серыя.
17.05 "Марская паліцыя".
18.20 Зона Ікс.
18.30 Гадзіна прафесіянала.
19.05 М. Шын у фільме-катастрофе "Шторм".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.50 Крокі насустрач.
22.15 "Чалавек мора".
23.00 Спорт-кур'ер.
23.10 Крымінальнае дасье.

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 22.30 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 "Востраў страху".
10.15 Пакуль усе дома.
10.50 Бібліяманія.
15.05 "Вялікае мыццё".
16.00 "Сабачая справа".
17.20 Чалавек і закон.
17.50 "Зямля кахання".
18.50 "Востраў страху".
20.00 Час.
20.40 Любоў Палішчук і Аляксандр Міхайлаў у дэтэктыве "Вярбоўшчык".
22.45 Рускі экстрым. "Сняданне з акуламі".
23.15 Крымінальны баявік "Гоці".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
8.15 "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 Сатырычны кіначасопіс "Фіціль".
10.45 "Санта-Барбара".
16.30 Сам сабе рэжысёр.
17.00 "З новым шчасцем!-2. Пацалунак на марозе".
18.00 "Каханне. ru".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Вячэрні сеанс. Леанід Кураўлёў, Ларыса Удавічэнка і Георгій Віцын у камедыі Леаніда Гайдая "Небяспечна для жыцця!".
21.35 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы. Перадача з Канады.
22.30 Весткі—Масква.
22.40 Апошні сеанс. Дасцін Хофман, Уорэн Біці і Ізабель Аджані ў камедыі "Іштар".
0.40 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы. Перадача з Канады.
1.40 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.05 Звышнавука. "Вечная маладосць".
9.30 Замежнае дак. кіно "Р. Штраус. Рамантызм і ўтаймаванне".
10.25 "Віхор кветак".
11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
11.40 "Не памятаю твару твайго". Маст. фільм.
13.00 "Я заўсёды спяваю з задавальненнем...". В. Маторын.
13.45 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!".
14.30 Хто мы? "Рэформы па-руску".
15.00 Навіны.
15.10 Кіно—дзецям. "Эн з маёнтка "Зялёныя дахі".
15.45 "Ноу-хау". Тэлечасопіс.
15.55 Штрыхі да партрэта мастака. Мірэль Шагінян.
16.25 Усе суры Карана.
16.35 "Віхор кветак".
17.40 Adf-III. Фестываль сучаснага амерыканскага танца ў Расіі. Перадача 1-я.
18.20 Магія кіно.
18.30 Залаты п'едэстал. Мікалай Озераў.
18.55 "Вячэрняя казка".
19.05 "Матч-рэванш". Мультфільм.
19.50 "І агонь, і полымя".
20.45 Пасля навін...
21.05 Абсерваторыя.
21.30 "Стаяўшыя ўздоўж дарогі. Вінсент Ван Гог". Маст. фільм. 2-я серыя.
22.30 "Action. Новы жанр?". Перадача 1-я.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай". Інфармацыйная праграма.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.25, 7.20 Крымінал.
5.30, 6.35, 7.25 У запас.
5.40, 6.45, 7.40 Карданны вал.
5.45 Мультфільм.
7.50 "Спяваючыя ў цярноўніку".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат".
10.30 "Асяроддзе". Экалагічная праграма.
11.30 "Вечны кліч".
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Генадзь Хазанаў "Жыў быў я..."
18.35 Крымінал.
19.05 "Спяваючыя ў цярноўніку".
20.15 "Расліннае жыццё". Праграма Паўла Лабкова.
21.50 "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат".
23.00 Крымінал.
23.20 Брэд Жонсан у баявіку "Салдаты ўдачы". 1-я серыя.

ЧАЦВЕР, 9 ЖНІЎНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 (з сурдаперакладам), 18.00, 0.00 Навіны.
8.05, 17.05 "Марская паліцыя".
9.10, 15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
9.35 Мультыклуб.
10.05 Дак. серыял "Гарады свету". Фільм "Мадрас".
10.35 "Вялікія жанчыны свету".
11.15, 22.15 "Чалавек мора".
12.05 Вялікі сняданак.
12.30 "Тэлевізійны Дом кіно" на "Славянскім базары ў Віцебску-2001".
13.15 Маст. фільм "Крымінальны талент". 1-я серыя.
14.25 "Скарбы сусветнай культуры".
15.15 "Маленькія вынаходнікі". Мультсерыял.
15.20 "Мой любімы звер". Дак. серыял для дзяцей.
15.30 "Усе на арбіту!".
16.10 "Прыгоды Швейцарскай сям'і Рабінсанаў". 2-я серыя.
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Грант". Стыпендыят Спецыяльнага фонда Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі піяніст Аляксандр Музыкантаў.
18.55 Футбол. Кубак УЕФА. "Шахцёр" (Салігорск) — ЦСКА (Балгарыя). Трансляцыя з Мінскага стадыёна "Дынама". У перапынку — Трэці тайм.
21.00 Панарама.
21.50 "Масква — Мінск".
23.00 Спорт-кур'ер.
23.10 Перадача для дачнікаў.
23.35 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 22.30 Навіны.
8.15, 17.50 "Зямля кахання".
9.15, 18.50 "Востраў страху".
10.15 Чалавек і закон.
10.50 Бібліяманія.
15.05 "Вялікае мыццё".
16.00 "Сабачая справа".
17.20 "Самі з вусамі".
20.00 Час.
20.40 Баявік "16-ы аддзел".
21.30 Незалежнае расследаванне: Выбух на Пушкінскай.
22.45 Формула ўлады. Прэзідэнт Латвіі.
23.15 Камедыя "Неўпапад".
0.55 Рэальная музыка.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
8.15 "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 "Фіціль".
10.45 "Санта-Барбара".
16.30 Сам сабе рэжысёр.
17.00 Серыял "З новым шчасцем!-2. Пацалунак на марозе".
18.00 Серыял "Каханне.ru".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Вострасюжэтны фільм "Сляпая лютасць".
21.30, 0.30 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы. Перадача з Канады.
22.30 Весткі — Масква.
22.40 Фільм "Шалёныя сабакі".
1.15 Гарачая дзесятка.

КУЛЬТУРА

7.00 Праграма перадач.
7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.20, 20.45 Пасля навін...
7.40 "Вялікія дрэвы". Маст. фільм.
9.10 П. І. Чайкоўскі. "Успаміны аб Фларэнцыі".
9.45 Замежнае дак. кіно. "Стэла Адлер". "Прачніся і мар".
10.40, 16.35 "Віхор кветак".
11.40 "Мы былі дымам". Дак. фільм.
13.10 Л. Бетховен. Фантазія для фартэпіяна, хора і аркестра.
13.45 "Ах, ужо гэтыя дзеткі!".
14.30 Хто мы? "Рэформы па-руску".
15.00 Навіны.
15.10 Кіно — дзецям. "Эн з памесця "Зялёныя дахі".
15.40 "Першы хлопец на вёсцы". "Чаронда". Дак. фільмы.
17.40 Adf-III. Фестываль сучаснага амерыканскага танца ў Расіі. Перадача 2-я.
18.15 "Ён быў тытулярны саветнік..." Аўтарскі фільм І. Залатускага.
19.10 "Вячэрняя казка".
19.15 "Жоўты бусел". Мультфільм.
19.50 "І агонь, і полымя".
21.05 "Джазафрэнія".
21.30 "Стаяўшыя ўздоўж дарогі. Вінсент Ван Гог". Маст. фільм. 3-я серыя.
22.30 "Action. Новы жанр?" Перадача 2-я.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай".
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.25, 7.20 Крымінал.
5.30, 6.35, 7.25 У запас.
5.40, 6.45, 7.40 Карданны вал. 5.45 Мультфільм.
7.50, 19.05 "Спяваючыя ў цярноўніку".
9.00, 11.0, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 Серыял "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат".
10.25 Кватэрнае пытанне.
11.30 "Вечны кліч".
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Генадзь Хазанаў. "Жыў быў я..."
18.35 Крымінал.
20.15 Очная стаўка.
21.50 "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат". Заключная серыя.
23.05 Крымінал.
23.25 Баявік "Салдаты ўдачы".

ПЯТНІЦА, 10 ЖНІЎНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы. Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 (з сурдаперакладам), 18.00, 23.25 Навіны.
8.05, 17.05 "Марская паліцыя".
9.10, 15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
9.35 Гадзіна прафесіянала.
10.05 Фільм "Сям'я гіен" цыкла "Сем'і жывёл".
11.15, 22.00 "Чалавек мора".
12.00 "Славянскі базар у Віцебску-2201". Выбранае.
13.15 "Крымінальны талент". Маст. фільм. 2-я серыя.
14.40 "Скарбы сусветнай культуры".
15.15 Мультфільм.
15.20 "Мой любімы звер".
15.30 "Усе на арбіту!"
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Рабінсонаў". 3-я серыя.
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Здароўе нацыі".
19.00 Маст. фільм "Гамункулус".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.50 Спорт-кур'ер.
23.00 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 23.10 Навіны.
8.15, 17.50 "Зямля кахання".
9.15 "Востраў сраху".
10.15 "Самі з вусамі".
10.50 Бібліяманія.
15.50 "Ералаш".
16.00 "Сабачая справа".
17.20 "Руская глыбіня". 1-я серыя.
18.50 Поле цудаў.
20.40 Прыгодніцкі фільм "Роб Рой".
23.25 Баявік "Пад маскай Беркута".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 "Фіціль".
10.45 "Санта-Барбара".
16.30 Сам сабе рэжысёр.
17.00 "З новым шчасцем!-2. Пацалунак на марозе".
18.00 "Каханне.ru".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Вострасюжэтны фільм "Жывая мішэнь".
21.40 Святочны канцэрт, прысвечаны 65-годдзю ГІБДД Расіі.
23.40 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы. Перадача з Канады.

КУЛЬТУРА

7.00 Праграма перадач.
7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.20, 20.40 Пасля навін...
7.40 "Соль зямлі". Маст. фільм.
9.10 Іграе піяніст Вадзім Рудэнка.
9.35 Замежнае дак. кіно. "Лунацік з Сэн-Ідэсбальда. Поль Дэльва".
10.35 "Віхор кветак".
11.40 "Самбрэра". Маст. фільм.
13.00 І. Дунаеўскі. Музыка кіно.
13.45 "Ах, ужо гэтыя дзеткі!"
14.30 Хто мы? "Рэформы па-руску".
15.00 Навіны.
15.10 "Эн з памесця "Зялёныя дахі".
15.40 Міхаіл Піятроўскі ў праграме "Мой эрмітаж".
16.05 "Сенсацыя! Сенсацыя? Сенсацыя..."
16.30 "Віхор кветак".
17.40 Невядомыя войны. "Вайна ў джунглях". Дак. фільм.
18.30 "Царская ложа". Сяргей Слонімскі.
16.10 "Вячэрняя казка".
19.15 Мультфільм.
19.50 "І агонь, і полымя".
21.05 "Смеханастальгія".
21.30 "Стаяўшыя ўздоўж дарогі. Вінсент Ван Гог". Маст. фільм. 4-я серыя.
22.30 "Action. Новы жанр". Перадача 3-я.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай".
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.25, 7.20 Крымінал.
5.30, 6.35, 7.25 У запас.
5.40, 6.45, 7.40 Карданны вал. 5.45 Мультфільм.
7.50 "Спяваючыя ў цярноўніку".
9.00, 11.0, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Шэйх Бадзіяр па мянушцы "Пірат".
10.25 Падарожжы натураліста.
11.25 "Вечны кліч".
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.30 "Вуліца Сезам".
15.55 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Генадзь Хазанаў. "Жыў быў я..."
18.30 Крымінал.
18.50 Камедыя "Ас з асаў". 21.50 "Жаночы погляд" Аксаны Пушкінай. 22.30 Фільм жахаў "Дом-4".

СУБОТА, 11 ЖНІЎНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00, 19.00 Навіны.
7.10 "Пераможаная імперыя". Відэафільм аб гісторыі распаўсюджання хрысціянства на тэрыторыі Рымскай імперыі.
8.00 Конны спорт. Этап Кубка свету па канкуры.
8.30 Здароўе.
9.10 "Маўглі". 1-я серыя.
9.30 Прэм'ер-парад.
10.00 "Усё нармальна маса!" 10.30 Перадача для дачнікаў.
10.55 Мультыклуб.
11.25 "Магчыма, яны звар'яцелі".
11.50 "Ваша лато".
12.30 Каралеўскае паляванне.
12.55 "Казка пра мёртвую царэўну і сем багатыроў".
13.25 "25 градусаў на Поўдзень".
14.15 Тэрыторыя закона.
14.30 Сталіца.
15.10 Драма "Жорсткі раманс". 1-я і 2-я серыі.
17.30 "Па старонках "Залатога шлягера". Канцэрт.
18.25 З дакладных крыніц.
19.25 Дэтэктыў "Сэрца справядлівасці".
21.00 Панарама.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 Тайныя спружыны палітыкі. Аўтарская праграма Юрыя Азаронка.
22.25 Трылер "Рубін Каіра".
0.15 Відзьма-нявідзьма.

ГРТ

7.30 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
7.45 Поле цудаў.
8.50 Бібліяманія.
9.00, 14.00 (з сурдаперакладам), 17.00 Навіны.
9.10 Смак.
9.30 Смехапанарама Яўгена Петрасяна.
10.05 Здароўе.
10.45 Ранішняя пошта.
11.15 "З лёгкай парай!"
11.45 "Святы над Андрэеўскім сцягам". Спецрэпартаж.
12.00 Фільм "Адмірал Ушакоў".
14.10 "Дзяўчаты з характарам".
15.05 "Усё пра Мікі Маўса".
15.35 "Каб памяталі..." Анатоль Рамашын. Вядучы — Л. Філатаў.
16.20 У свеце жывёлы.
17.20 "Руская глыбіня". 2-я серыя.
17.50 Дэтэктыў "Атэль Бертрам".
20.00 Час.
20.40 Камедыя "Тры ўцекачы".
22.30 Цырымонія "Лепшыя кінатрукі-2001".
23.30 Баявік "Круты паліцэйскі".

РАСІЯ

7.45 "Тэлепузікі".
8.10 "Залаты ключ".
8.30 Камедыя "Аферысты".
9.50 "Том і Джэры".
10.00 Добрай раніцы, краіна!
10.40 "Сто да аднаго". Тэлегульня.
11.25 Сам сабе рэжысёр.
12.00 Прыгодніцкі маст. фільм "Загублены свет. Лондан кліча".
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Фільм "Вас чакае грамадзянка Ніканорава".
15.00 "Прывітанне, XXI стагоддзе!" Канцэрт Эдзіты П'ехі.
17.00 Мая сям'я.
17.55 "Аншлаг".
19.35 Фільм "Лепшы сябра".
21.40 Камедыя "Брунетка за 30 капеек".
23.25 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы.

КУЛЬТУРА

9.00 Праграма перадач.
9.05 "Бусляня".
9.30 "Мой цырк".
9.55 Сяргей Уладзімірскі ў праграме "Вандроўкі музыканта".
10.15 "Кубанскія казакі". Маст. фільм.
12.00 Мультфільмы.
12.35 "Кампазітары" (фільм 9-ы з серыяла "Прагулкі па Манпарнасе"). 13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Палёт арла". Маст. фільм. 1-я серыя.
14.45 Э. Грыг. Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам.
15.15 Парыжскі часопіс. Уладзіслаў Хадасевіч і Ніна Берберава.
15.40 Фільмы пра жывёл.
16.35 Падарожжа па Тэатральнай Алімпіядзе. Перадача 2-я.
17.30 Сферы.
18.10 Алег Басілашвілі ў праграме "Са сталі".
18.35 "Вячэрняя казка".
18.40 "Легенды дзікай Поўначы". Маст. фільм. Фільм 1-ы. "Гонар вялікіх снягоў".
20.15 Дом акцёра. "Ліміта".
21.20 "Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё".
21.25 "Блеф-клуб".
22.00 "Час паўналуння". Маст. фільм.

НТБ

6.55 Анонс дня.
7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.20 "Новыя прыгоды Супермэна".
8.20 "Палундра".
9.15 Крымінал.
9.45 "Расліннае жыццё".
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.25 Камедыя "Дон Сезар Дэ Базан". 1-я і 2-я серыі. 14.15 "Браты па крыві". 1-я серыя.
15.30 Дог-шоу "Я і мой сабака".
16.15 "Адзін дзень". Праграма К. Набутава.
17.00 Генадзь Хазанаў. "Жыў быў я..." Заключная праграма.
18.40 Крымінальны фільм "Бліжэйшы сваяк".
20.55 Трагікамедыя "Арол і рэшка".
22.40 Баявік "Салодкая помста".

НЯДЗЕЛЯ, 12 ЖНІЎНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 Дэтэктыў "Сэрца справядлівасці".
8.35 "Аграсвет".
9.00, 15.00 Навіны.
9.15 "Маўглі". 2-я і 3-я серыі.
9.55 "Адысея каманды Кухто".
10.30 "Усё нармальна, мама!".
11.05 Вялікі сняданак.
11.30 "Славянскі базар у Віцебску-2001". Выбранае.
12.30 Арсенал.
13.00 "Магчыма, яны звар'яцелі".
13.30 "25 градусаў на Поўдзень".
14.25 "І іншыя афіцыйныя асобы".
14.35 25-ы кадр.
15.15 "Сустрэча ў Траецкім з Аляксандрам Дамарацкім".
15.45 Крымінальнае дасье.
16.15 Ваенная драма "Жывыя і мёртвыя". 1-я і 2-я серыі.
19.40 Тэлебарометр.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спорт-кур'ер.
21.05 Драма "Вечнае вяртанне".
22.55 Тыдзень высокай моды ў праграме "Новая калекцыя".

ГРТ

7.40 "Русалачка".
8.05 "Ералаш".
8.20 "Паскораная дапамога".
8.50 Бібліяманія.
9.00, 14.00 (з сурдаперакладам), 17.00 Навіны.
9.10 "Бесталковыя нататкі" з Дз. Крыловым.
9.30 Пакуль усе дома.
10.5 Клуб падарожнікаў.
10.45 "Самі з вусамі".
11.15 Смачныя гісторыі.
11.25 Да 100-годдзя Барыса Чыркова. "У пошуках страчанага".
12.05 "Фільм "Верныя сябры".
14.10 "Дзяўчаты з характарам".
15.05 "Чорны плашч".
15.30 "Разумніцы і разумнікі".
16.00 Жывая прырода. "Праўда пра тыгра".
17.25 "Руская глыбіня". 3-я серыя.
17.50 "Там, за туманамі". Спецрэпартаж.
18.00 Фільм "Камандзір шчаслівага "Шчупака".
20.00 Час.
20.40 Фільм Васіля Шукшына "Каліна чырвоная".
22.40 "Тысячагоддзе".
23.30 Дэтэктыў "Пісталет "Пітон-357".

РАСІЯ

8.40 Усерасійская латарэя "ТБ Бінга шоу".
9.20 Добрай раніцы, краіна.
9.55 "Аншлаг".
10.50 "Гарадок. З ранняга".
11.25 "Вялікае пытанне". Тэлегульня.
12.15 "І даўжэй за стагоддзе..." Дакументальна-публіцыстычная праграма Уладзіміра Малчанава. Васіль Быкаў.
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Дыялогі пра жывёл.
14.20 "Вакол свету".
15.25 Камедыйны баявік "Хто я?"
17.05 Дэтэктыў "Марасейка, 12". Фільм -і. "Ставак больш няма".
19.35 Прыгодніцкі фільм "Кніга джунгляў".
21.50 Чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы.
23.10 "Свята "Московского комсомольца". 15 гадоў — палёт нармальны".

КУЛЬТУРА

9.00 Праграма перадач.
9.05 "Фініст — Ясны Сокал". Маст. фільм.
10.20 "Спартландыя".
10.35 Экспедыцыя "Чыж".
11.00 Машыны часу.
11.30 "Бабуліны рэцэпты". 11.40 "Ключ". Мультфільм.
12.35 Замежнае дак. кіно.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Палёт арла". Маст. фільм. 2-я серыя.
15.05 Мультфільмы.
15.35 Ток-шоу "Наўздагад". Таццяна Дароніна.
16.05 "Капітанская дачка". Тэлеспектакль. Частка 1-я. 17.35 "Капітанская дачка". Тэлеспектакль. Частка 2-я
18.50 "Вячэрняя казка".
18.55 "Легенды Дзікай Поўначы". Маст. фільм. Фільм 2-і "Кроў паляўнічага".
20.30 Рамантыка раманса. Ала Баянава.
21.20 "Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё".
21.25 "Сакрэты сэрца". Маст. фільм.
23.05 "Лэдзі і джэнтльмены".

НТБ

6.55 Анонс дня.
7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.20 "Новыя прыгоды Супермэна".
8.20 "Жаночы погляд" Аксаны Пушкінай.
9.20 "Гэта я, Наталі".
11.25 Прафесія — рэпарцёр.
11.55 Фільм "Звычайныя людзі".
14.05 Надоечы-86.
15.30 Падарожжы натураліста.
16.10 Вялікія бацькі.
16.50 Вострасюжэтны баявік "Ілюзія забойства". 2-я серыя.
18.40 Праграма на біс "Лялькі".
18.55 Баявік "Зэяючы".
20.50 Камедыя "Зараджаная зброя".
22.35 Трылер "Забойца з чырвонай стужкай".

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Святлана КІРСАНАВА.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №4287
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 3.8.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.